

Susanna Kuokkanen

”MIKS MÄ OON NÄIN HELPPO JA MIKS MÄ HALUUN SEKSIÄ?”

Useita seksikumppaneita omaavien naisten
seksuaalinen toimijuus ja kohtaamat asenteet

TIIVISTELMÄ

Susanna Kuokkanen: ”Miks mä oon näin helppo ja miks mä haluan seksiä?": Useita seksikumppaneita omaavien naisten seksuaalinen toimijuus ja kohtaamat asenteet

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatutkimus

Toukokuu 2021

Tutkielmani tarkoituksena oli selvittää useita seksikumppaneita omaavien naisten seksuaalisen toimijuuden tuotoutumista, ilmentämistä ja merkityksellistämistä. Lisäksi tarkastelin sitä, miten useita seksikumppaneita omaavat naiset suhteuttavat seksuaalista toimijuuttaan vallitseviin kulttuurisiin diskursseihin. Osallistun tutkimuksellani naisten seksuaalisesta itsemääräämisoikeudesta käytävään keskusteluun. Tutkimukseni yhtenä tavoitteena onkin tuoda esiin naisten seksuaalisuutta rajoittavia ja vapauttavia ajattelu- ja puhetapoja, asenteita sekä käytäntöjä, jotka ovat mukana rakentamassa naisten käsityksiä itsestään seksuaalisina toimijoina.

Teoreettisessa osuudessa lähestyn aihetta naisten seksuaalisuuden rajoittamisen ja seksuaalisen vapautumisen näkökulmista. Kuvailen, kuinka naisten ja miesten seksuaalisuus on kautta aikain esitetty toisilleen vastakkaisina, mikä on myös toiminut pohjana naisten luokittelussa ”hyviin” ja ”huonoihin” naisiin heidän seksuaalisen toimijuutensa perusteella. Kyseiset käsitykset luovat perustan seksuaaliselle kaksoisstandardille, joka tuomitsee naiset tietyistä seksuaalisista toimista niiden ollessa samalla hyväksytyjä tai jopa suotavia miehille. Toisaalta seksuaalinen asenneilmapiiri on alkanut vapautua muutaman viime vuosikymmenen aikana, mikä on tuonut naisille lisää mahdollisuuksia seksuaaliseen itseilmaisuuksiin. Samanaikaisesti seksin, seksikkyyden sekä itsenäisyyden korostaminen asettavat kuitenkin paineita naisten seksuaaliselle toimijuudelle. Nykyään onkin periaatteessa sallittua olla seksuaalisesti aktiivinen, kunhan toiminta näyttyy ulkopuolisille naisen itseohjautuvuutta ja omaa valintaa ilmentävänä käyttäytymisenä.

Haastattelin tutkimustani varten neljää naista, jotka määrittelevät seksikumppaneidensa lukumäärän suureksi. Kyseessä oli puolistrukturoitu teemahaastattelu. Aineiston analyysissä hyödynsin narratiivista analyysimenetelmää, joka mahdollisti naisten seksuaaliseen toimijuuteen liittyvien ajattelu- ja toimintatapojen kartoittamisen: miten naiset sanoittavat seksuaalisuutensa ilmentämistä, ympäristön asenneilmapiiriä sekä asenteiden mahdollista vaikutusta omaan seksuaaliseen itseilmaisuuksiin. Näiden havaintojen pohjalta laadin kaksi tyyppikerromusta naisten seksuaalisen toimijuuden kehityskulusta ja seksuaalisuuden toteuttamisesta aikuisuudessa.

Naisten kertomuksista on havaittavissa elementtejä kasvutarinaan, joka etenee nuoruuden epäonnistuneista seksikokeiluista, hyväksynnän hakemisesta ja leimaantumisen pelosta kohti oman nautinnon löytämistä, tietoisesta seksin harrastamisesta ja valikoivaa seksikumppaneiden valintaa. Toisaalta kyseinen kehityskulku näyttyy jopa vaatimuksena – aikuisilta naisilta odotetaan ja suorastaan edellytetään vahvaa minäkuvaa, joka johtaa itsetietoiseen ja omaa nautintoa korostavaan seksuaaliseen toimijuuteen. Tätä taustaa vasten naisten seksuaalisuuden toteuttaminen näyttää tapahtuvan aikuisuudessa joko avoimen häpeilemättömästi tai piiloisesti. Molemmissa tapauksissa seksuaalinen toimijuus on vahvaa, mutta omaa seksuaalista aktiivisuutta joko tuodaan rohkeasti esiin tai salataan se muilta. Ympäristön ja etenkin oman lähipiirin asenteet sekä yksilön persoonallisuus ovat yhteydessä siihen, miten nainen haluaa ja uskaltaa ilmentää seksuaalisuuttaan.

Avainsanat: naisen seksuaalisuus, seksuaalinen toimijuus, seksuaalinen kaksoisstandardi, narratiivisuus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KILTTI JA PUHTOINEN – SYNTINEN JA SEKSIKÄS	3
2.1	Naisten seksuaalisuuden rajoittaminen	3
2.1.1	Naisen himo uhkana yhteiskunnalliselle järjestykselle	3
2.1.2	Moraalinen kuri	5
2.1.3	Seksuaalisuuden rajoittamista ylläpitävät toimijat ja voimat	6
2.2	Naisten seksuaalinen voimaantuminen	9
3	NAISTEN SEKSUAALINEN TOIMIJUUS	11
3.1	Itsetietoisuus ja itsekontrolli toimijuuden kriteereinä	11
3.2	Nykyajan lutka: suhtautuminen naisten seksuaaliseen aktiivisuuteen	12
4	AINEISTO JA MENETELMÄT	14
4.1	Haastattelut ja tutkimusaineisto	14
4.2	Narratiivinen analyysi	15
4.3	Tutkimuksen eettisyys	17
5	USEITA SEKSIKUMPPANEITA OMAAVIEN NAISTEN SEKSUAALINEN TOIMIJUUS	18
5.1	Naisten seksuaalisen toimijuuden muotoutuminen ja ilmentäminen	18
5.1.1	Helppo vai pihtari? Nuoruuden löytöretki omaan seksuaaliseen toimijuuteen	19
5.1.2	Aikuisuudessa kohti tietoisempaa seksin harrastamista ja oman nautinnon hakemista	21
5.2	Tyypikertomukset	24
5.2.1	Seksuaalisuuden avoin toteuttaminen	24
5.2.2	Seksuaalisuuden piiloinen toteuttaminen	25
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	26
7	LOPUKSI	29
	LÄHTEET	32
	LIITTEET	35

1 JOHDANTO

Ihmisten seksuaalisuutta on rajoitettu vuosituhansien ajan aina tähän päivään saakka mitä moninaisimmin tavoin. Kunkin aikakauden ja kulttuurin diskurssit, normit, arvot ja uskomukset vaikuttavat ihmissuhteiden muodostamiseen, seksikäyttäytymiseen, suhteiden sisäisiin valtarakenteisiin sekä käsityksiin itsestä seksuaalisena olentona. Esimerkiksi naisten ja miesten seksuaalisuus kuvataan usein toisilleen vastakkaisina: naiset ovat passiivisia ja kainoja romantikkoja, kun taas miehet ovat seksuaalisia viettejään hallitsemattomia saalistajia. Tämänkaltainen kaksinapainen jaottelu on ollut omiaan voimistamaan kahden ”vastakkaisen” sukupuolen välistä erottelua. Räikeimmillään tämä erottelu on johtanut naisten seksuaalisen halun vähättelyyn tai jopa kieltämiseen, mikä on saanut tytöt ja naiset hillitsemään seksuaalisen halun tuntemista ja välttelemään seksuaalista kanssakäymistä (Baumeister & Twenge 2002, 166). Sen sijaan kuvitelmat miesten jatkuvasta seksinnälästä ja ”aina valmiina olemisesta” sekä seksinormin penis- ja yhdyntäkeskeisyys rajoittavat miehiä toteuttamasta seksuaalisuuttaan kaikessa monimuotoisuudessaan. Lisäksi aivan oma lukunsa ovat sukupuolivähemmistöt, joihin kohdistuva syrjintä, poissulkeminen ja sivuuttaminen seksuaalikasvatuksessa heikentävät heidän mahdollisuuksiaan tutkia ja ilmaista omaa seksuaalisuuttaan (Lehtonen 2015, 104). Seksuaalisuuden säätelyn motiivit ja mekanismit kuitenkin poikkeavat toisistaan naisten, miesten ja muiden sukupuolten edustajien välillä, minkä vuoksi eri sukupuolten seksuaalisuuden rajoittamista on syytä tarkastella toisistaan erillisinä ilmiöinä.

Tämän tutkielman näkökulma painottuu useita seksikumppaneita omaavien naisten seksuaaliseen toimijuuteen sekä naisten seksuaalisuutta käsitteleviin kulttuurisiin diskursseihin. Tavoitteenani on selvittää laadullisin ja narratiivisin menetelmin, miten useita seksikumppaneita omaavat naiset jäsentävät seksuaalista toimijuuttaan ja suhteuttavat sitä vallitseviin ajattelumalleihin. Tutkimuskysymykseni ovat: 1. *Miten useita seksikumppaneita omaavat naiset merkityksellistävät seksuaalista toimijuuttaan ja sen muotoutumista?* 2. *Miten kulttuuriset diskurssit heijastuvat naisten tekemiin merkityksenantoihin ja käsityksiin itsestä seksuaalisina toimijoina?* Tutkimukseni taustalla on ajatus siitä, että yksilöiden omaksumat kulttuuriset ajattelumallit ja puhetavat sekä eletyt kokemukset vaikuttavat omaan ajatteluun, asenteisiin ja toimintaan. Samalla ihminen on kuitenkin tiedostava ja aktiivinen toimija, joka kykenee ajattelemaan ja toimimaan toisin kuin ympäröivä maailma mahdollisesti odottaa tai vaatii.

Seksuaalinen promiskuiteetti eli osallistuminen useisiin seksikokemuksiin ja -suhteisiin ilman sitoutumista on toistaiseksi jäänyt vähälle huomiolle narratiivisissa tutkimuksissa (Poppi 2020, 925). Tutkimukseni yhtenä tarkoituksena on tuoda esiin naisten seksuaalisuutta koskevia ajattelu- ja puhetapoja, asenteita sekä juurtuneita käytänteitä, jotka osaltaan ovat rakentamassa naisten käsityksiä itsestään seksuaalisina toimijoina. Osa näistä historian aikana muotoutuneista diskursseista estää naisia olemasta aktiivisia seksuaalisia toimijoita, jotka itse päättävät omasta kehostaan ja nautinnostaan ilman häpeää tai pelkoa maineen menettämisestä. Niin kauan, kun naisten (seksuaalinen) itsemääräämisoikeus kielletään

ja sitä sabotoidaan joko tietoisesti tai tiedostamatta, evätään naisten mahdollisuus olla aidosti hyvinvoivia ja tasaveroisia yhteiskunnan jäseniä. Kyseinen ongelma ei suinkaan kosketa vain naisia, vaan naisten seksuaalisuuden rajoittamisen vaikutukset ulottuvat laajalle yli sukupuolirajojen.

Tutkimusasetelmani mahdollistaa myös naisten seksuaaliseen aktiivisuuteen ja seksuaaliseen toimijuuteen myönteisesti suhtautuvien diskurssien ja asenteiden esiin nostamisen – sanotaanhan seksuaalisuutta koskevien asenteiden alkaneen vapautua jo 1960-luvulta lähtien (Ritamies 2006, 228). Lisäksi viime vuosina mediassa on yhä enenevässä määrin esiintynyt keskustelua naisten seksuaalisesta voimaantumisenesta, ja seksiposiitivisuusliike on kasvattanut suosiotaan etenkin nuorten aikuisten keskuudessa (ks. Iltalehti 2020; Pennanen 2021). Naisille esimerkiksi järjestetään seksuaalisen voimaantumisen kursseja, ja sosiaalisen median vaikuttajat ajavat tileillään seksiposiitivista ja feminististä agendaa. Koska seksuaalisuuteen liittyvät käsitykset ja asenteet muuttuvat kaiken aikaa, niitä on aiheellista tutkia jopa nykyistä useammin, monipuolisemmin ja ihmisten moninaisuus huomioiden.

Seksuaalisuus ymmärretään tässä tutkimuksessa WHO:n (2006, 5) määritelmän mukaisesti keskeisenä osana ihmisyyttä kaikissa elämän vaiheissa. Seksuaalisuus pitää sisällään muun muassa sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuoliroolit, seksuaalisen suuntautumisen, mielihyvän, intiimisuhteet ja lisääntymisen. Seksuaalisuutta ei ilmennetä ja koeta vain käyttäytymisen tasolla, vaan yksilöstä riippuen myös esimerkiksi ajatukset, fantasiat, halut, uskomukset, asenteet, arvot, roolit ja suhteet voivat olla seksuaalisuuden ilmenemismuotoja. Lisäksi seksuaalisuus ilmenee eri tavoin jokaisella yksilöllä aikakaudesta ja kulttuurista toiseen. WHO onkin listannut lukuisia yksilöön ja ympäristöön liittyviä tekijöitä, jotka vaikuttavat seksuaalisuuteen. Niitä ovat biologiset, psykologiset, sosiaaliset, taloudelliset, poliittiset, eettiset, lailliset, historialliset, uskonnolliset ja hengelliset tekijät. Vaikka tutkimukseni fokus on naisten seksikumppaneiden määrässä, se tulee ymmärtää vain yhdeksi pieneksi osaksi seksuaalisuuden moniulotteista ilmenemistä.

Tutkimukseni teoriaosuudessa paneudun ensiksi naisten seksuaalisuuden rajoittamisen taustatekijöihin ja sen ilmenemismuotoihin. Avaan syitä sille, miksi naisten seksuaalisuutta on alettu rajoittaa ja mitkä moraaliset, kulttuuriset ja sosiaaliset voimat ylläpitävät rajoittavia rakenteita. Vastapainoksi tuon esiin naisten seksuaalisen vapautumisen näkökulmaa sekä seksillä kyllästettyä nykyajan yhteiskuntaa. Tässä yhteydessä pohdin, miten seksikkyyden ja seksin korostaminen mediassa voi samanaikaisesti sekä rajoittaa että voimaannuttaa naisia. Teoriaosuuden toisessa osassa syvennyn seksuaalisen toimijuuden teorioihin sekä naisten seksuaalista aktiivisuutta käsitteleviin tutkimuksiin. Tämän jälkeen kuvailen tutkimukseni aineistoa sekä tutkimus- ja analyysimenetelmää sekä pohdin tutkimuksen toteuttamisen eettisiä kysymyksiä. Tästä siirryn tutkimustulosten käsittelyyn, jossa analysoin useita seksikumppaneita omaavien naisten seksuaalista toimijuutta. Lopuksi esittelen tutkimustuloksista tekemiäni johtopäätöksiä, arvioin tutkimukseni luotettavuutta ja esitän jatkotutkimusehdotuksia.

2 KILTTI JA PUHTOINEN – SYNTINEN JA SEKSIKÄS

Tässä luvussa syvennyn kahteen naisten seksuaalisen toimijuuden rakentumisen taustalla vaikuttavaan yhteiskunnalliseen ilmiöön: naisten seksuaalisuuden rajoittamiseen sekä seksuaaliseen vapautumiseen. Ensiksi tarkastelen naisten seksuaalisuuden rajoittamisen historiaa: miten ja miksi rajoittamista on tapahtunut? Esittelen myös naisten seksuaalisuuden rajoittamisen ilmenemisen muotoja sekä teorioita siitä, mitkä tahot ylläpitävät näitä rajoittavia rakenteita. Seksuaalista voimaantumista käsittelevässä luvussa puolestaan paneudun viime vuosikymmeninä tapahtuneeseen seksuaalisen asenneilmapiirin vapautumiseen sekä ristiriitaisiin odotuksiin naisten seksuaalisen halun ja seksikkyyden ilmaisun suhteen.

2.1 Naisten seksuaalisuuden rajoittaminen

Yhteiskunnassa saatavilla oleva tieto ja vallitsevat käsitykset seksuaalisuudesta säätelevät ja rajoittavat seksuaalisuuttamme sekä seksuaalisen identiteettimme muodostumista (Haataja 2011, 2). Jotta voimme muodostaa ymmärryksen naisten seksuaalisuutta käsittelevien ajattelumallien ja uskomusten synnystä, keskityn seuraavissa luvuissa tarkastelemaan seksuaalisuuden rajoittamisen historiallisia juuria sekä rajoittamisen ilmenemistä nykypäivänä.

2.1.1 Naisen himo uhkana yhteiskunnalliselle järjestykselle

Naisten seksuaalisuuden rajoittamisen ja tukahduttamisen voi määritellä kulttuuriseksi voimaksi, joka saa tytöt ja naiset säätelemään ja välttelemään seksuaalisen halun tunnetta sekä kieltäytymään seksuaalisesta toiminnasta. Tukahduttamiseen sisältyy viesti siitä, että seksi on enemmän paha kuin hyvä asia. (Baumeister & Twenge 2002, 167.) Herää kuitenkin kysymys, miksi naisten seksuaalisuutta on alun perin alettu säädellä. Koivunen (1995) paikantaa naisten seksuaalisuuden rajoittamisen ensisijaisesti kristinuskon mukana levinneeseen käsitykseen naiseudesta ja naisen seksuaalisuudesta. Ryan ja Jethá (2010) puolestaan painottavat evoluutiopsykologisten näkemysten roolia käsitysten muodostumisessa, vaikkakin myös he tunnustavat uskonnon merkityksen. Joka tapauksessa naiseuden ja naisten seksuaalisuuden vähättelyllä ja rajoittamisella on pitkät, vuosituhansien taakse ulottuvat juuret. Meille kerrotuissa tarinoissa ja myyteissä toistetut kuvailut, juonenkulut ja oletukset ovat ylläpitäneet ja vahvistaneet aina tähän päivään saakka mielikuviamme ja uskomuksiamme siitä, millaista on olla mies tai nainen.

Mielikuvat niin naisten kuin miestenkin seksuaalisuudesta on rakennettu pitkälti vastakohtaisuuksille. Esimerkiksi monissa suomalaisissa seksioppaissa miesten ja naisten seksuaalisuutta erotellaan siten, että miesten seksuaalisuus on aktiivista ja toiminnallista, kun taas naisten seksuaalisuus kuvataan passiivisena, romanttisena ja tunteellisena (Haataja 2011, 32). Kyseiset näkemykset nojaavat ainakin osittain evoluutiopsykologiaan, jonka mukaan naiset ovat valikoivia, pidättyväisiä ja varautuneita. Mieheyteen

puolestaan liitetään pyrkimykset vakuuttaa naiset miehen vauraudesta, vallasta ja korkeasta asemasta, jotta mies pääsisi harrastamaan naisten kanssa seksiä. (Ryan & Jethá 2010, 38.) Tällainen miesten ja naisten seksuaalisuutta kautta aikain leimannut narratiivi antaa ymmärtää, että miehet ja naiset ovat aina olleet ja tulevat olemaan seksuaalisessa konfliktissa keskenään. Miehet haluavat useita seksipartnereita ilman sitoumuksia, kun taas naiset haluavat vain harvoja sitoutuneita kumppaneita. (Em., 269.) Kaiken lisäksi tämä narratiivi kertoo naisille, että seksissä on kyse suhteiden tuomasta emotionaalisesta ja materiaalisesta turvallisuudesta, ei nautinnosta (em., 39). Kyseinen erottelu myös jakaa seksuaalisuuden toteuttamiseen liittyvät vastuut epätasaisesti. Koska poikien ja miesten oletetaan olevan himokkaita ja kyvyttömiä kontrolloimaan kiihottumistaan, tytöiltä ja naisilta edellytetään vastuun ottamista omasta toiminnastaan ja ulkoisesta olemuksestaan, jotta he voivat hallinoida miesten ja poikien haluja (Smith 2012, 322).

Väitteet naisten passiivisuudesta ja pidättyneisyydestä asettuvat varsin kyseenalaiseen valoon, kun lähdetään tarkastelemaan seksuaalisuuden rajoittamisen historiallista syntyperää. Sekä Koivunen (1995) että Reenkola (2017) esittävät, että naiseus ja naisen seksuaalisuus ovat herättäneet ihmisissä pelkoa, hämmennystä ja kateutta, mikä on toiminut naisten seksuaalisuuden kontrolloinnin alkulähteenä.

Nainen on seksuaalisuudessaan pelottava, vastustamaton ja haluttava. Hän saa miehen pehmenemään ja asettamaan itsensä alttiiksi. Naisen edessä mies on puolustuskyvytön. Nainen saa miehen menettämään kontrollinsa ja itsehillintänsä. Naisessa seksuaalisuus tulee julki, ja seksuaalisuus on Saatanasta. (Koivunen 1995, 94.)

Naiseuteen kietoutuu paljon ristiriitaisuuksia. Esimerkiksi tarinoissa naisia on kuvattu lumoavina, mystisinä ja puoleensavetävinä olentoina. Samalla naiseuteen yhdistyy vaara, jota tulee vältellä. (Koivunen 1995, 53; Reenkola 2017, 11.) Koska naisen seksuaalisuus on nähty kaoottisena ja uhkaavana voimana, on katsottu, että yhteisön tulee säädellä sitä. Mikäli naisen seksuaalisuus olisi päässyt toteutumaan vapaana, se olisi uhannut yhteiskunnallista järjestystä sekä yhteiskunnan jatkuvuutta ja kehitystä. (Koivunen 1995, 40.) Tässä logiikassa kuitenkin piilee melkoinen paradoksi: vaikka naisia ei ole pidetty kovinkaan seksuaalisina olentoina, siitä huolimatta monissa kulttuureissa on pidetty tarpeellisena rajoittaa ja kontrolloida naisten halua. Naisia on häpäisty ja halveksittu heidän ”kyltymättömyydestään” ja heiltä on edellytetty peittävää pukeutumista. Seksuaalista aktiivisuutta on patologisoitu sekä tehty holhoavia diagnooseja hysteriasta tai nymfomaniasta. Kehoon kajoavia toimenpiteitä ovat olleet esimerkiksi siveysvyöt ja sukuelinten silpominen. (Ryan & Jethá 2010, 39.) Erilaisten rajoittamistoimien vuoksi lukemattomat naiset eivät ole päässeet toteuttamaan koko seksuaalista potentiaaliaan ja nauttimaan seksuaalisuudestaan täysipainoisesti. Vanhempien, vertaisten, koulun ja yhteiskunnallisten säännösten ja lakien tuottama sosialisatio on saanut naisia etäännyttämään seksuaalisista haluistaan ja olemaan seksuaalisesti hillittyjä. (Baumeister & Twenge 2002, 166.)

Ryan ja Jethá (2010, 33–34) kritisoivat näitä historiallisia ajattelumalleja, joita on levitetty uskontojen välityksellä vuosisatoja. Kaiken lisäksi uskonnon värittämiä käsityksiä seksuaalisuudesta ja naiseudesta markkinoidaan nykyään tieteellisinä faktoina. Ryanin ja Jethán mukaan yleisesti hyväksytyt myytit ihmisen seksuaalisuuden alkuperästä ja luonteesta eivät ole pelkästään virheellisiä vaan myös haitallisia, koska ne ylläpitävät valheellista ymmärrystä ihmisyydestä ja seksuaalisuudesta. Edellä kuvatut seksuaalisuutta koskevat narratiivit eivät käytännössä kuvaa ketään, mutta silti ne tulisi hyväksyä ja ottaa omaksi. Ne pyrkivät määrittelemään, millaisia olemme ja mitä voimme odottaa ja vaatia muilta (em.), mikä voi kätkeä taakseen yksilöiden todelliset seksuaaliset toiveet, halut ja mieltymykset.

2.1.2 Moraalinen kuri

Seksuaalisuus on äärimmäisen moralisoitu aihealue, mikä osaltaan selittää siihen kohdistuvaa sääntelyä. Yhteisesti jaettu ja hyväksytyt moraalit rakentaa ja ylläpitää yhteiskunnan eheyttä, yhtenäisyyttä ja järjestystä. Moraali luo käsityksen oikeasta ja väärästä, hyvästä ja pahasta sekä sallitusta ja kielletystä, mikä ohjaa yhteisön jäsenten ajattelua ja toimintaa. Yhtä lailla myös naiseuteen ja naisten seksuaalisuuteen liittyy jaottelu hyviin ja huonoihin naisiin, mikä tulee ilmi neitsyt-huora-dikotomiassa. Se perustuu naisten kahtiajakoon heidän väitetyn tai todellisen seksuaalikäyttäytymisensä perusteella: joko naiset ovat pidättäytyviä ja siksi hyveellisiä neitsyitä tai aktiivisia ja tästä syystä halveksittavia huoria (Bay-Cheng 2015, 281). Koivunen (1995) käyttää samaisesta kahtiajaosta termiä madonna-huora-dikotomia. Kyseisen moraalikäsityksen mukaan nainen voi olla joko avioliittokelpoinen, hyveellinen ja epäseksuaalinen äiti tai parisuhteeseen kelpaamaton mutta miesten tarpeiden tyydyttämiseen kelpaava huora (em., 9). Keskeistä tässä jaottelussa on, että nainen ja naisen seksuaalisuus nähdään miehisen katseen kautta. Mies on aktiivinen toimija, kun taas nainen on objekti, jota mies joko rakastaa tai rakastelee. Nainen on toinen, joka on olemassa miesten tarpeita varten. (Em., 10.)

Edellä kuvattu naisten kahtiajako on johtanut siihen, että miesten ja naisten toimintaa arvioidaan erilaisista moraalinormeista käsin. Tätä kaksinaismoralistista jakoa kutsutaan seksuaaliseksi kaksoisstandardiksi, jonka ytimenä on naisten tuomitseminen samoista seksuaalisista aktiviteeteista, joista miehiä palkitaan. (Koivunen 1995, 10; Baumeister & Twenge 2002, 166.) Nämä kaksi moraalinormistoa ovat estäneet joitakin naisia ilmaisemasta seksuaalisuuttaan tai jopa kokemasta mielihyvää seksistä. Seksuaalinen kaksoisstandardi ei kuitenkaan rajoita vain naisia ja yksiselitteisesti aseta miehiä etuoikeutettuun asemaan. Se nimittäin riistää heteroseksuaalisilta miehiltä mahdollisuuden kokonaisvaltaiseen seksuaalisuuden toteuttamiseen ja seksistä nauttimiseen, joka voitaisiin saavuttaa seksin harrastamisesta vapaasti nautintoon ilmaisevien naisten kanssa. (Baumeister & Twenge 2002, 166.) Kaksoisstandardi myös asettaa odotuksia ja paineita miehille. Se ylläpitää oletusta miehistä aina halukkaina ja kyvykkäinä seksiin, minkä seurauksena miehet voivat kokea painetta harrastaa seksiä naisten kanssa tahtomattaan (Kettrey 2016, 763).

Naisiin kohdistuva verbaalisen häpäisyn muoto *slutshaming* on seksuaalisuutta määrittävien moraalilinjien konkreettinen ilmentymä. Slutsheimauksessa on kyse naisten moraalista paheksumisesta, mustamaalaamisesta ja syylistä heidän todellisen tai oletetun seksuaalisen aktiivisuutensa perusteella (Armstrong & Hamilton 2014, 100; Reenkola 2017, 192–193). Seksuaalisesti aktiivista naista kuvaavien sanojen kirjo on toden totta laaja – lutka, huora, horo, hutsu, vosu, vamppi, lortto, jakorasia, kevytkenkäinen – ja kaikilla niillä on negatiivinen kaiku. Esimerkiksi sana ”lutka” viittaa nimenomaan naiseen, kun taas miehelle ei ole vastaavaa sanaa. Seksuaalisesti aktiivisia miehiä saatetaankin kutsua ”panomiehiksi” tai ”pelimiehiksi” (engl. *stud*), jotka on yleensä osoitettu kehuksi ja miehen arvoa ylentäväksi nimityksiksi. (Farvid, Braun & Roney 2016, 544.) Reenkolan (2017, 193) näkemyksen mukaan slutsheimaaminen kuvastaa sitä, kuinka naisen seksuaalista nautintoa halveksutaan ja nainen pyritään häpäisemään sen vuoksi. Tämänkaltaisella verbaalisella häpäisyllä muut ihmiset ottavat oikeudekseen määritellä naisen minuuden, eikä naiselle anneta lupaa ja valtaa määritellä itse itseään.

Lutkan leimaa voi verrata homon leimaan. Henkilö saatetaan leimata homoksi riippumatta hänen todellisesta seksuaalisesta suuntautumisestaan tai seksuaalikäyttäytymisestään. Samoin lutkaleima voidaan liittää naiseen, vaikka asialla olisi häviävän vähän tekemistä sen kanssa, minkä verran tai milaista seksiä kyseinen nainen harrastaa. (Armstrong & Hamilton 2014, 103.) Voi myös olla, että seksuaalisten suhteiden suuri määrä ei vielä saa ihmisiä paheksumaan naista. Näin tapahtuu, jos nainen osoittaa kokevansa ylpeyttä asian vuoksi. (Reenkola 2017, 195.) Lutka-sanana käyttäminen halventavassa tarkoituksessa ilmentää yhä edelleen naisten jatkuvaa valvontaa, jossa seksuaalisesti halukkaan ja yliseksuaalisen välinen raja on hiuksenhieno (Farvid ym. 2016, 544).

Naisen seksuaalisesti aktiivinen käytös rikkoo mielikuvan passiivisesta, kainosta ja vastaanottavaisesta naisesta. Miesten on hyväksyttävää haluta ja tavoitella seksiä ilman sitoutumispakkoa tai tunteiden mukana olemista, kun taas naisille vaikuttaa olevan sallitumpaa osoittaa seksuaalista aktiivisuutta ensisijaisesti sitoutuneessa ihmissuhteessa ja rakastuneena. (Armstrong & Hamilton 2014, 101.) Naisten paheksunta seksuaalisesta aktiivisuudesta kuitenkin asettaa käsityksen naisille ominaisesta sitoutumisesta ja alhaisesta libidosta kyseenalaiseksi. Jos seksuaalinen passiivisuus olisi naisen luontainen ominaisuus, miksi sitä tarvitsisi valvoa ja kontrolloida?

2.1.3 Seksuaalisuuden rajoittamista ylläpitävät toimijat ja voimat

Tutkimuskirjallisuudessa käydään keskustelua siitä, kuka tai mitkä tahot ovat syytä naisten seksuaalisuuden rajoittamiseen. Lisäksi jotkut tutkijat väittävät, että naisten seksuaalisuuden rajoittamista ei esiinny, koska naiset ovat luonnostaan vähemmän seksuaalisia kuin miehet (ks. esim. Baumeister & Twenge 2002, 173). Yksi keskeinen kiistanaihe koskee kuitenkin sitä, ovatko miehet vai naiset vastuussa naisten seksuaalisuuden säätelystä. Esimerkiksi Reenkola (2017, 167) pyrkii todistamaan kirjassaan, että miesten tiedostamaton pelko naisten seksuaalisuutta kohtaan on johtanut naisten

halveksuntaan, vähättelyyn sekä pyrkimykseen hallita ja tukahduttaa naisten seksuaalisuutta. Reenkola perustaa väitteensä psykoanalyttiseen teoriaan ja tulkintaansa myyteistä ja tarinoista, joita pääasiassa miehet ovat kertoneet. Entisajan psykoanalyttikot ja filosofit ovatkin lähes poikkeuksetta kuvanneet naisen mieheen nähden puutteellisenä ja vajavaisena. Mieheyttä on pidetty ihanteellisena standardina, jota naisten ei ole katsottu voivan tavoittaa. (Em.)

Jotta laajamittainen naisten seksuaalisuuden rajoittaminen on voinut toteutua, syyttävä sormi ei voi kuitenkaan osoittaa yksistään miehiä sen aiheuttajana. Baumeister ja Twenge (2002, 170) toteavat, että naiset itsekkin ovat olleet seksuaalisuuden säätelyssä aktiivisessa roolissa. Aluksi voi vaikuttaa järjettömältä, miksi naiset rajoittaisivat mielihyvän saamista ja siten toimisivat vahingoittavasti itseään kohtaan. Baumeister ja Twenge ehdottavat naisten motiivin pohjautuvan sosiaalisen vaihdon teoriaan. Kyseisessä teoriassa seksi nähdään naisten omistamana resurssina, jota miehet haluavat. Päästääkseen käsiksi resurssiin – eli saadakseen seksiä – miesten tulee antaa naisille jotakin vastapalveluksena, kuten rahaa, lahjoja, arvostusta, turvaa, sitoutumista tai uskollisuutta. (Em.) Mitä vaikeampi miesten on saada seksiä, sitä enemmän he näkevät naisen eteen vaivaa, mikä hyödyttää naisia (em., 171).

Sosiaalisen vaihdon teoria ei kuitenkaan päde, jos suurin osa naisista ei noudata sitä. Jos muilta naisilta saa seksiä, miksi mies viitsisi nähdä vaivaa jonkun tietyn naisen eteen? Niinpä naiset käyttävät erilaisia rankaisukeinoja tukahduttaakseen toistensa seksuaalisuutta. Naisia saatetaan esimerkiksi halventaa kutsumalla heitä ”helpoiksi” ja ”halvoiksi”, mikä voi viitata sosiaaliseen vaihtoon: nainen tarjoaa seksiä halvemmalla kuin mitä sen todellinen markkinahinta on, mikä aiheuttaa muille naisille painetta suostua seksiin ”alennettuun hintaan”. Tästä syystä ”helppoja” ja ”halpoja” naisia voidaan vaatia nostamaan hintaa – ei itsensä vaan yhteisön tähden. (Baumeister & Twenge 2002, 171.) Baumeisterin ja Twengen (2002) tutkimuksen lopputulema onkin, että naiset ylläpitävät seksuaalista kaksoisstandardia, eivät miehet. Heidän teoriaansa sisältyy kuitenkin ongelmallisuksia liittyen käsityksiin miesten ja naisten seksuaalisuudesta. Teoria perustuu oletukselle, jonka mukaan naiset haluaisivat parisuhteen ja sitoutumista, kun taas miehet haluavat aina vaihtaa naista ja ovat naisia halukkaampia osapuolia. Lisäksi sosiaalisen vaihdon teorian ihmiskäsitys pohjautuu liberalistiseen markkinalogiikkaan, jossa ihminen ajaa omaa etuaan sekä punnitsee toimiansa hyötyjä ja kustannuksia. Tällainen kapea ihmiskäsitys ei huomioi toiminnan ja valintojen muita motiiveja.

Edellisten ongelmakohtien lisäksi Baumeister ja Twenge sivuuttavat loppupäätelmässään mahdolliset riskit ja haitat, joita satunnaisesta seksistä voi koitua naisille ja jotka siten voivat selittää naisten pyrkimyksiä rajoittaa toistensa seksuaalisuutta. Rudman, Fetterolf ja Sanchez (2012, 251) kritisoivat Baumeisterin ja Twengen käyttämää tutkimuskirjallisuutta ja pitivät tulosta tukevia todisteita puutteellisina. Heidän oma tutkimuksensa osoittaa, että miesten asenteet tukevat seksuaalista kaksoisstandardia enemmän kuin naisten, ja naiset vastustavat kaksoisstandardia miehiä useammin (em., 255). Heidän

tutkimuksessaan paljastuu kaksi keskeistä selittävää tekijää sille, miksi naisia neuvotaan välttämään satunnaista seksiä. Niistä ensimmäinen on raiskausmyytti, joka pohjautuu pelkoon naisten alttiudesta joutua seksuaalisen väkivallan kohteeksi suostuessaan irtoseksiin. Toinen keskeinen syy on naisten maineen suojeleminen: siinä missä miesten aseman ajatellaan vahvistuvan satunnaisen seksin harrastamisen johdosta, naisilla se voi vaurioittaa mainetta. (Em., 259–260.) Rudmanin ja kumppaneiden tutkimustulokset eivät siis tue seksuaalisen vaihdon teoriaa naisten seksuaalisuuden rajoittamispyrkimyksissä, mutta vahvistavat sen, että sekä miehet että naiset ylläpitävät seksuaalista kaksoisstandardia.

Armstrongin ja Hamiltonin (2014) sekä Farvidin ja kumppaneiden (2016) tutkimukset puoltavat sitä, että naiset osallistuvat seksuaalista kaksoisstandardia ylläpitäviin toimiin. Vaikka heidän tutkimuksiinsa osallistuneet naiset kertoivat kyseenalaistavansa seksuaalisen kaksoisstandardin ja lutkaleiman, he osallistuivat silti itse muiden naisten slutsheimaamiseen – todennäköisesti tiedostamattaan koko asiaa. Syytä ei kuitenkaan vaikuttanut olevan markkina-arvon tarkkailu (Baumeister & Twenge 2002) tai epäitsekäs pyrkimys suojella muita naisia (Rudman ym. 2012), vaan ennen kaikkea kyse on itsensä ja maineensa suojelestusta. Naiset siis siirtävät lutkaleiman ”toisiin” naisiin ja etäännyttävät itsensä heistä. Tällaista toimintaa kutsutaan puolusteleväksi toiseuttamiseksi, joka on tapa hallita ja välttää stigmaa. Koska naiset ovat potentiaalisia lutkaleiman saajia, he pyrkivät suojelemaan itseään sanoutumalla siitä irti, vaikka hintana olisi muiden naisten leimaaminen. (Armstrong & Hamilton 2014, 108; Farvid ym. 2016, 554.) Reenkola (2017, 194) esittää myös yhtenä näkökulmana, että slutsheimausta harjoittavat naiset ovat tukahduttaneet oman seksuaalisuutensa, jolloin seksuaalisuuttaan vapaasti toteuttavat naiset vaikuttavat toimivan moraalittomasti.

Kun seksuaalisuuden säätelyä koskeva keskustelu käännetään miesten ja naisten vastuuttamisesta kulttuurisiin taustavoimiin, voidaan todeta, että sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumista puolustelevista väitteistä huolimatta seksuaalisuutta rajoittavat asenteet ovat yhä voimissaan. Ne vain ovat aiempaa piiloisempia. Sukupuolistereotyyppioita ja naisten arvottamista on havaittavissa muun muassa vitseissä, TV-sarjoissa, elokuvissa, lehtiartikkeleissa, populaarimusiikissa ja kouluopetuksessa. Vaikka esimerkiksi viitsit ”puhki kulutetuista huorista”, ”emättimen löystymisestä liiallisen käytön takia” tai siitä, kuinka ”huono lukko avautuu monella avaimella” saattavat naurattaa, niiden toistaminen ylläpitää ja hyväksyy uskomuksen naisen pilalle menemisestä, mikäli he harrastavat seksiä useiden (miespuolisten) kumppaneiden kanssa. Käyttämämme sanat ja ilmaisut sekä näkemämme mediasisältö rakentavat sosiaalista todellisuuttamme ja ymmärrystämme maailmasta – ja niin myös seksuaalisuudesta. Siksi sillä on merkitystä, miten näistä aiheista puhumme.

Smith (2002) on tutkinut 2000–2009 julkaistujen yhdysvaltalaisen elokuvien sanallisia ja visuaalisia representaatioita teinityttöjen seksuaalisesta halusta sekä siitä, millaisia normatiivisia viestejä nämä representaatiot lähettävät. Hän löysi elokuvista kolme teemaa teinityttöjen seksuaalisen halun

ympäriltä. Ensinnäkin teinityttöjen halu on usein ääneen lausumatonta, jolloin katsoja saattaa tulkita teinitytön seksuaalisuuden ilmenevän vain reaktiona poikien tai miesten haluihin. Toiseksi seksuaalisista haluistaan puhuvat tytöt esitetään usein moraalisesti viallisina, emotionaalisesti epävakaina, arvostelukyvyttöminä tai sosiaaliselta statukseltaan heikompina. Tämä voi antaa viestin siitä, että naisen halun esittäminen heijastaa ilkeyttä tai typeryyttä, minkä vuoksi ei ole sosiaalisesti hyväksyttävää ilmaista seksuaalisia haluja. Kolmas elokuvista välittyvä representaatio antaa ymmärtää, että teinitytön halun ilmaisusta seuraa usein jotakin negatiivista, kuten nöyryyttämistä, pettymyksiä tai raskaaksi tuleminen. (Em., 330–335.) Smith (2012, 337) kuitenkin havaitsi, että osa elokuvista kyseenalaistaa perinteisiä käsikirjoituksia seksuaalisesta esineellistämisestä, nautinnosta ja tyttöjen rakkaudenkaipuusta.

Kaksinaismoralistiset asenteet heijastuvat myös 1990–2000-luvun seksioppaista. Haatajan (2011) tutkimuksesta selviää, että suomalaisissa seksioppaissa on kehoitettu naisia harrastamaan mieluummin itsesetyydytystä kuin satunnaisia seksisuhteita, koska niistä seuraa häpeää, syyllisyyttä ja seksitautiriski. Samanlaista oletusta häpeän ja syyllisyyden kokemisesta ei kuitenkaan ole nostettu esiin miesten kohdalla. Vaikuttaa siltä, että miehiä on kannustettu kondomin käyttöön satunnaisissa seksisuhteissa, kun taas naisten kohdalla paras vaihtoehto on irtoseksistä pidättäytyminen. Niinpä ainakin joissakin seksioppaissa on suhtauduttu naisten seksuaaliseen aktiivisuuteen kielteisemmin kuin miesten. (Em., 71–72.)

Naisten seksuaalisuuden rajoittaminen ei ole läheskään aina tietoista ja tarkoituksellista, vaan sitä tehdään usein tiedostamatta opituista malleista käsin. Mielestäni syyllisten etsimisen sijaan voidaan todeta, että joka ikinen sukupuolesta riippumatta on sisäistänyt seksuaalisen kaksoisstandardin ja ylläpitää sekä uusintaa sitä niin tiedostaen kuin tiedostamattaankin. Toisaalta ihmisillä on kyky opetella irti omaksutuista ajattelu- ja toimintamalleista sekä löytää vaihtoehtoisia ajattelemisen ja käyttäytymisen malleja. Kaikki ihmiset eivät kuitenkaan syystä tai toisesta halua tai osaa kyseenalaistaa heille luotua mielikuvaa naisten ”hyveellisestä” ja ”oikeanlaisesta” seksuaalisuudesta, eivätkä ympärillä olevat asenteet välttämättä edes kannusta siihen. Näin ollen keskeinen kysymys koskee sitä, haluaako yhteiskuntamme sallia naisille vapauden toteuttaa seksuaalisuuttaan kullekin sopivalla tavalla.

2.2 Naisten seksuaalinen voimaantuminen

Seksuaalinen vapautuminen on ottanut viimeisten vuosikymmenten aikana edistysaskelia etenkin naisten osalta. 1960–1970-luvuilla ehkäisytabletit saapuivat markkinoille, kondomien saatavuus parani, abortti laillistettiin Suomessa ja ilmapiiri muuttui sallivaksi masturboinnin suhteen. (Ritamies 2006, 225; 249; 276.) Ehkäisytablettien helpompi saatavuus ja mahdollisuus aborttiin vapauttivat naisia harrastamaan seksiä ilman mahdollista pelkoa raskaaksi tulemisesta. Samoihin aikoihin naiset alkoivat siirtyä kodin piiristä työelämään, mikä tarkoitti sitä, että nainen ei enää ollut taloudellisesti riippuvainen yhdestä miehestä. Näiden muutosten myötä naiset ovat saaneet lisää päätäntävaltaa omaan kehoonsa, elämäänsä ja perhesuunnitteluun, mikä on heijastunut myös naisten seksuaalikäyttäytymiseen. Tätä

yhteiskunnallista muutosta on kutsuttu seksuaaliseksi vallankumoukseksi. (Baumeister & Twenge 2002, 174, 185.) Seksuaalisen vallankumouksen sanotaan saaneen aikaan laajamittaisia, kauaskantoisia ja perustavanlaatuisia muutoksia seksuaalikäyttäytymiseen, seksuaalisiin haluihin ja seksuaaliasenteisiin. Huomionarvoista kuitenkin on, että muutos koski ensisijaisesti naisia. Tutkimukset osoittavat, että miesten halut ja asenteet eivät juurikaan muuttuneet seksuaalisen vallankumouksen aikana. Sen sijaan miesten seksuaalikäyttäytyminen muuttui, koska heille avautui enemmän mahdollisuuksia harrastaa seksiä naisten kanssa. (Baumeister 2004, 133.)

Naisten seksuaalisuuden esittäminen esimerkiksi mediassa sekä aiempaa avoimempi keskusteluilmapiiri saavat jotkut kyseenalaistamaan väitteet naisten seksuaalisuuden rajoittamisesta. Onkin totta, että tänä päivänä naisia ei juurikaan enää esitetä siveinä ja passiivisina seksuaalisina objekteina, vaan naisten seksuaalisuutta ja seksuaalista halua tuodaan voimallisesti ja avoimesti esiin populaarikulttuurissa ja mediassa (Farvid ym. 2016, 545). Sosiaalinen media, televisio ja lehdet ovat täynnä seksivinkkejä sekä visuaalista materiaalia viettelevästi pukeutuneista, laittautuneista ja poseeraavista naisista. Yhtäältä tämä luo tytöille ja naisille paineita ilmaista seksikkyyttä ja halukkuutta, mutta toisaalta samainen kuvasto voi rohkaista ja voimaannuttaa naisia vapaaseen itseilmaisuun. Kääntöpuolena kuitenkin on, että naisten ulkoista viehättävyyttä korostava kuvasto voi luoda vääristyneen kuvan siitä, kuinka naisen seksuaalisuus ei ole häntä itseään varten, vaan ennen kaikkea miehistä katsetta varten.

Yhteiskunnalliset asenteet ovat länsimaissa muuttuneet myös siten, että seksuaalisen kokemattomuuden ja ”neitsyyden” arvostus ovat vähentyneet. Esimerkiksi Armstrongin ja Hamiltonin (2014, 110) tutkimuksessa osa opiskelijanaisista oli sitä mieltä, että ennen avioliittoa olisi hyvä olla jo hieman seksikokemusta – kunhan sitä ei ole liian monen kanssa. Toisin sanoen naisilta edellytetään seksikkyyden ja halukkuuden ilmaisemista, mutta samalla naisen on varottava, ettei hän mene ”liian pitkälle”. Näyttää siltä, että naisen tulisi osata tasapainotella liian vähäisen ja liiallisen seksuaalisuuden ja seksikkyyden ilmaisun kapealla nuoralla. Tämäkään ei silti aina riitä. Seksologi Kaisa Merelän (2020) mukaan nainen ei ole yhteiskunnan silmissä koskaan oikeanlainen, vaan kontekstin mukaan hän on joko liian tai liian vähän seksuaalinen. Ulospäin pitäisi näyttää kiltiltä ja siveältä, mutta seksitilanteessa tulisi olla villi ja kokeilunhaluinen (em.). Naisen kätkeyty seksuaalinen halukkuus kiihottaa, ja erityisen kiihottavaa siitä tekee, kun vain tietty mies tai miehet pääsevät todistamaan tätä naisen piilotettua puolta. Tietoisuus naisen useista seksikumppaneista ikään kuin likaa ja turmelee naisen.

3 NAISTEN SEKSUAALINEN TOIMIJUUS

Tässä luvussa tarkastelen seksuaalista toimijuutta käsitteleviä teorioita, määrittelyjä ja luokitteluja. Määritelmien jälkeen keskityn naisten seksuaalista aktiivisuutta koskevan toimijuuden kuvaamiseen aiempaan tutkimustietoon perustuen. Tarkastelun kohteena on suhtautuminen useita seksuaalisia suhteita omaaviin naisiin sekä se, kuinka naiset itse ovat sanallistaneet toimijuuttaan.

3.1 Itsetietoisuus ja itsekontrolli toimijuuden kriteereinä

Cense (2019) on tutkimuksensa pohjalta kehittänyt teorian seksuaalisesta toimijuudesta, joka koskee etenkin nuoria ja nuoria aikuisia. Teoriassaan hän hahmottaa seksuaalista toimijuutta neljän keskinäisessä suhteessa olevan osa-alueen kautta. Niistä ensimmäinen on *ruumiillistunut toimijuus*, joka tarkoittaa seksuaalisen minän ilmentämistä ja yksilön osallistumista seksuaalisiin tekoihin. Kulttuuriset normit ja käsitykset seksuaalisuudesta sekä rakenteelliset mahdollisuudet ja esteet vaikuttavat ruumiillisen toimijuuden muodostumiseen. Siinä missä osa ihmisistä vahvistaa itseään sosiaalisilla normeilla ja valitsevilla tarinoilla, toiset haluavat ottaa niihin etäisyyttä. (Em., 253.) *Ihmissuhteisiin liittyvää toimijuutta* rakennetaan suhteessa perheeseen, ystäviin ja yhteisöihin (em., 258). Tässä toimijuuden muodossa on kyse strategioista, teoista ja neuvotteluista, joiden tavoitteena voi olla esimerkiksi suhteiden ylläpitäminen, odotuksiin vastaaminen tai hyväksynnän hakeminen (em., 255). Kolmas toimijuuden muoto, *narratiivinen toimijuus*, rakentuu kulttuuristen diskurssien ja kertomusten kontekstissa. Se pitää sisällään selonteot, joita ihmiset tekevät omista ja muiden valinnoista ja elämästä. (Em., 256.) Neljänteen seksuaalisen toimijuuden muotoon, *moraaliseen toimijuuteen*, kuuluu itsensä arvioiminen, mikä tapahtuu yhteiskunnan moraalisen, kulttuurisen ja uskonnollisen ympäristön vaikutuksen alla (em., 257).

Censen (2019) teoria tukee Koivusen (1995, 12) toteamusta siitä, että ihminen muodostaa käsityksen itsestään pitkälti kulttuurinsa kautta. Sovitamme omaa elämäntarinaamme kulttuurisiin kertomuksiin, joiden avulla pyrimme perustelemaan ja selittämään valintojamme, kokemuksiamme ja olemassaoloamme. Länsimaisessa individualistisessa ja uusliberalistisessa yhteiskunnassa yksilön itsenäinen ja autonominen toimijuus on nostettu jalustalle, sillä kulttuuriset käsikirjoitukset ylistävät vapautta ja omaa valintaa (Bay-Cheng 2015, 286). Kulttuurimme ei kuitenkaan tyydy pelkästään korostamaan ja mahdollistamaan yksilön oman toimijuuden, vaan suorastaan vaatii sitä (em., 280). Jokainen on itse vastuussa valinnoistaan, ja muut arvioivat ihmisiä heidän tekojensa ja valintojensa perusteella. Tämä pätee myös seksuaalisuuteen; olemme ikään kuin tilivelvollisia seksuaalisesta toimijuudestamme.

Bay-Cheng (2015) on kehittänyt teoreettisen mallin siitä, kuinka ulkopuoliset ihmiset luokittelevat naisten seksuaalista toimijuutta. Hän on jaotellut seksuaalisen toimijuuden arvioinnin kahteen jatkumoon, joista yksi arvioi seksuaalista aktiivisuutta ja toinen toimijuuden tasoa. Ensiksi mainittu on nimeltään neitsyt-lutka-jatkumo (engl. *Virgin-Slut Continuum*), jonka yhdessä ääripäässä on pidättäytyminen

seksuaalisesta kanssakäymisestä ja toisessa ääripäässä aktiivinen seksuaalisen nautinnon tavoittelu. Kyseinen jatkumo ei kuitenkaan vielä kerro siitä, toimiiko nainen tällä tavoin tietoisesti ja omasta tahdostaan. Niinpä toisena mittarina on toimijuusjana (engl. *Agency Line*). Bay-Chengin havainnon mukaan naisia ei enää nykyään luokitella väitety seksuaalisen käyttäytymisen perusteella neitsyiksi tai lutkiksi, vaan myös sillä on merkitystä, missä määrin heidän seksuaalisen käyttäytymisensä ajatellaan olevan omassa kontrollissa. (Em., 282.) Bay-Cheng, Bruns ja Maguin (2018, 699–700) ovat tästä havainnosta inspiroituneena luoneet naisten seksuaalista toimijuutta kuvaavan matriisin, joka luokittelee naiset neljään kategoriaan: seksuaalisesti aktiivisiin ja toimijuutta ilmentäviin *toimijoihin*, seksuaalisesti pidättyviin ja toimijuutta ilmentäviin *neitsyihin*, seksuaalisesti aktiivisiin ja vähäistä toimijuutta omaaviin *lutkiin* sekä seksuaalisesti pidättyviin ja vähäistä toimijuutta omaaviin *epäonnistujiin*. Kyseinen luokittelu ei ilmennä naisten todellista tai itse koettua seksuaalista toimijuutta, vaan sitä tulee tulkita kulttuurin tarjoamien narratiivien ja lokeroitten pohjalta, minkä perusteella muut luokittelevat naisia. (Em.)

Toimijuutta ilmentäviin naisiin, eli toimijoihin ja neitsyihin, liitetään terve järki sekä itseen keskittyvä lähestyminen seksuaalisuuteen. Heidän kokemuksensa ovat itseohjautuvia ja tiedostavia, ja heillä on hyvä itsekontrolli. Seksuaalisesti aktiivisten naisten suostumus seksiin nähdään oman edun tavoitteluna, ei muiden miellyttämiseen tähtäävänä tekona. Neitsyiden pidättyvyydessä puolestaan on kyse itsenäisyydestä ja omasta päätöksestä. Sen sijaan lutkilla ja epäonnistujilla uskotaan olevan puutteita itsevarmuudessa, itsekurissa, itsenäisyydessä ja kontrollissa suhteessa itseen, muihin ja/tai olosuhteisiin. (Bay-Cheng ym. 2018, 700.) Nainen siis päätyy lutkan kategoriaan, jos hänen seksuaalinen aktiivisuutensa tulkitaan impulsiiviseksi ja harkitsemattomaksi. Koska lutkilta ajatellaan puuttuvan hallinnantunne itseään tai olosuhteitaan koskien, heidät nähdään uhreina. (Bay-Cheng ym. 2018, 701.)

3.2 Nykyajan lutka: suhtautuminen naisten seksuaaliseen aktiivisuuteen

Ihmisen osallistumista useisiin samanaikaisiin seksisuhteisiin ilman seksikumppaneihin sitoutumista kutsutaan seksuaaliseksi promiskuiteetiksi. Toisille promiskuiteetti ilmentää seksuaalista vapautta, kun taas jotkut pitävät sitä moraalisena väärytenä. (Poppi 2020, 925.) Vrangalova ja kumppanit (2013, 94) käyttävät tutkimuksessaan samasta ilmiöstä termiä seksuaalinen sallivuus, jonka he määrittelevät asenteiksi tai käytökseksi, joka on liberaalimpaa tai laajempaa kuin mitä se on yhteisössä normatiivisesti. Seksuaalisesti salliva ihminen esimerkiksi harrastaa tai toivoisi harrastavansa seksiä useiden eri kumppaneiden kanssa. Lisäksi hänen olemuksensa ja elekielensä saattavat olla avoimen seksuaalisia. (Em.) Itse käytän ensisijaisesti termiä seksuaalisesti aktiivinen, vaikka se voi myös viitata seksikumppaneiden lukumäärään sijaan yleisemmin korkeaan seksuaaliseen halukkuuteen.

Kuten luvussa 2 todettiin, lutka on edelleen voimakas naisen halveksunnan muoto. Sen määritelmä ei kuitenkaan näytä enää viittaavan pelkästään seksuaalisesti aktiiviseen naiseen, vaan itseään kontrolloimattomaan naiseen (Bay-Cheng 2015, 282). Armstrongin ja Hamiltonin (2014, 110) tutkimuksessa

tehtiin sama havainto: seksikumppaneiden määrän sijaan suurempi merkitys on sillä, kuinka helppo tai vaikea ja valikoiva nainen on. Tutkimukseen osallistuneet naiset kertoivat, että välttääkseen lutkaleiman saamisen naisella ei saa olla seksiä, tai etenkään yhdyntää, ”liian usein” tai ”liian helposti”. Bay-Chengin (2015, 282) mukaan seksuaalisen toimijuuden taso onkin yksi keskeinen kriteeri naisten seksuaalisen käyttäytymisen arvioinnissa. Toiminta on hyväksyttävää, jos se on itse vapaasti valittu, kun taas heikkous ja vastuuttomuus oikeuttavat tuomitsemiseen ja sääliin.

Monet muutkin tutkimukset tukevat toimijuuden merkitystä arvioitaessa naisille suotavaa seksuaalista aktiivisuutta. Esimerkiksi Farvidin ja kumppaneiden (2016) tutkimukseen osallistuneet naiset pitivät irtoseksiä naisille sallittuna, hyvänä ja hauskana asiana. He kuitenkin asettivat rajat irtoseksin sovelialle harrastamiselle. Niin sanottuja oikeita lutkia ovat naiset, joiden irtoseksi on usein toistuvaa, tapahtuu tuntemattomien kanssa, siihen suostutaan liian helposti eikä sitä tehdä oman nautinnon vuoksi. Haastatellut naiset ylläpitivät positiivista mielikuvaa itsestään erottautumalla tällaisista naisista: heidän harrastamansa irtoseksi on harvoin tapahtuvaa, itse valittua, valikoivaa, vastuullista ja seksipartnerit huomioivaa, mikä edustaa kunnioitettavaa naiseutta. (Em., 556.) Farvid ja kumppanit (2016, 555) tulkitsevat tämänkaltaisen luokittelun ilmentävän madonna-huora-dikotomian modernia versiota, joka jaottelee vapautuneet, oikealla tavalla seksuaaliset naiset sekä turmeltuneet, väärällä tavalla seksuaaliset naiset. Bay-Chengin ja kumppaneiden (2018, 708; 710) tutkimuksessa lutkakategoria nähtiin ensisijaisesti haavoittuvuutena perinteisen lutkastigman sijaan, johon liitetään vastuuttomuus, moraalittomuus ja itsekurin puute. Samanlaiset käsitykset toistuvat Junnilan (2018) tutkimuksessa, jonka mukaan naisen seksuaalisuus on parhaimmillaan aktiivista, mutta se ei saa toteutua itsensä esineellistämisenä. Jos nainen tuo itseään esille, pukeutuu paljastavasti tai ”yrittää liikaa”, hänet saatetaan leimata huoraksi. Tässä yhteydessä jo pelkkä itsensä asettaminen katseen kohteeksi merkitsee toimijuudesta luopumista. (Em., 33.) Tämän perusteella voidaan todeta, että seksuaalinen kaksoisstandardi valvoo yhä naisten käytöstä, puhetta ja pukeutumista (Farvid ym. 2016, 557).

Edellä on kuvattu yleisiä asenteita naisten seksuaalista aktiivisuutta kohtaan sekä sitä, kuinka naiset puolustelevat omaa seksuaalikäyttämistään ja tekevät erontekoa ”toisiin” naisiin. Tutkimukset keskittyvätkin usein naisten seksuaalisen aktiivisuuden ongelmakohtiin, kun taas Poppi (2020) halusi omassa tutkimuksessaan kartoittaa naisten narratiiveista positiivisia ja rikastuttavia kokemuksia promiskuiteettiin liittyen. Hänen tutkimustuloksissaan promiskuiteetilla nähtiin monia myönteisiä merkityksiä, kuten seksuaalisen mielihyvän saamisen moninkertaistuminen, naisten seksuaalinen vapautuminen ja siitä seuraava sukupuolten välisen tasa-arvon lisääntyminen sekä itsetunnon kohoaminen, kun nainen tuntee kelpaavansa monille miehille seksuaalisesti. Lisäksi useiden kumppaneiden katsottiin mahdollistavan omien tunteiden monipuolisen ilmaisun. (Em. 928–934.) Poppi (2020, 941) arvelee, että nämä voivat olla myös vastanarratiiveja kulttuurisille kertomuksille. Ne mahdollisesti ilmentävät ideaalitalanetta sekä naisten toivetta ja tarvetta itsevarmuudelle ja sukupuolten väliselle tasa-arvolle.

4 AINEISTO JA MENETELMÄT

Toteutin tutkimukseni laadullisin menetelmin haastattelemalla neljää naista ja analysoimalla aineiston narratiivista analyysimetodia hyödyntäen. Seuraavaksi kerron tarkemmin aineistonkeruuprosessista, haastatteluaineistosta, analyysimenetelmästä sekä tutkimukseni etiikasta.

4.1 Haastattelut ja tutkimusaineisto

Tutkimuksessani keskityn naisiin, joilla on ollut useita seksikumppaneita lyhyen ajan sisään jossakin vaiheessa elämäänsä. Seksipartnerien ”isolle määrälle” ei ole olemassa mitään universaalialia määrittelmää, eikä sitä ole tarpeen määrittellä tässä tutkimuksessa. Enemminkin kyse on yksilön subjektiivisesta kokemuksesta, joka voi vaihdella tilannekohtaisesti. Näin ollen tässä tutkimuksessa naisten omat merkityksenannot ovat avainasemassa, eli määrittelevätkö he itse seksikumppaniensa lukumäärän suureksi. Jonkinlaista vertailukohtaa voidaan hakea FINSEX-tutkimuksesta, jonka mukaan keski-ikäisillä naisilla on ollut keskimäärin 10–13 (mediaani 5–7) yhdyntäkumppania elämänsä aikana (Väestöliitto 2015). Toisaalta FINSEX-tutkimuksessa puhutaan nimenomaan *yhdyntäkumppaneista*, mikä rajaa ulkopuolelle muut mahdolliset seksikokemukset eri kumppaneiden kanssa. ”Seksikumppani” voikin tarkoittaa eri asioita eri ihmisille, sillä jokainen määrittelee seksin omalla tavallaan. En kuitenkaan sisällyttänyt haastatteluun kysymystä naisten seksikumppaneiden määrästä, koska en pitänyt sitä relevanttina tutkimuskysymysteni kannalta. Lisäksi asian tiedustelu olisi voinut tunkeutua liikaa ihmisten yksityiselle alueelle.

Julkaisin tutkimuskutsun henkilökohtaisella Instagram-tililläni 2.12.2020 (ks. liite 1). Lisäksi pyysin eräässä seksuaalisuuteen keskittyvässä WhatsApp-ryhmässä jakamaan Instagram-postaustani. Seuraavaan päivään mennessä minulle oli tullut yhteydenottoja Instagramiin ja sähköpostiin kuudelta naiselta, joista lopulta neljän kanssa sovin haastatteluaajan. Niinpä aineistoni koostuu neljästä 26–34-vuotiaan naisen haastattelusta. Kyseinen määrä on sopiva kandidaatintutkielmaa ajatellen. Tutkimukseni tarkoitus ei ole esittää yleistettävissä olevaa tietoa, vaan nostaa esiin erilaisia naisten seksuaaliseen toimijuuteen linkitettyjä ajattelu- ja puhetapoja sekä asenteita. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 98) toteavatkin, että tilastollisten yleistysten sijaan laadullisessa tutkimuksessa pyritään esimerkiksi kuvaamaan jotakin ilmiötä tai ymmärtämään tiettyä toimintaa.

Haastattelut toteutettiin Zoom-videoviestintäpalvelussa 4.–14.12.2020 välisenä aikana. Ennen haastattelukysymysten esittämistä kerroin haastateltaville tutkimuksen tarkoituksesta, aineiston tallentamisesta ja säilyttämisestä sekä siitä, kuinka seksuaalisuus määritellään tutkimuksessani. Lisäksi pyysin haastateltavien suostumusta tutkimukseen osallistumiselle ja kerroin, että osallistuminen on vapaaehtoista ja sen voi keskeyttää milloin tahansa. Itse haastattelun toteutin puolistrukturoituna teemahaastatteluna (ks. liite 2), joka soveltuu etenkin yksilön kokemusten, ajatusten ja uskomusten sekä tilanteille ja asioille antamien merkitysten kartoittamiseen. Nimensä mukaisesti teemahaastattelussa keskustelu

kohdennetaan tutkimuksen kannalta keskeisiin ja ennalta valittuihin teemoihin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48.) Olin jakanut haastattelurungon kolmeen teemaan: kokemukset omasta seksuaalisuudesta ja seksuaalisesta toimijuudesta (1), yhteiskunnalliset asenteet naisten seksuaalisuutta kohtaan (2) sekä asenteiden vaikutus omaan toimintaan ja minäkäsitykseen (3). Esitin haastattelukysymykset jokaiselle haastateltavalle pääosin samassa järjestyksessä, mutta joissakin tapauksissa hyppäsin myöhempänä olevaan kysymykseen, jos se liittyi luontevasti haastateltavan puhumaan aiheeseen. Lisäksi esitin haastateltaville lisäkysymyksiä heidän vastaustensa pohjalta sekä pyytääkseni tarkennuksia.

Haastattelut kestivät 50 minuutista reiluun 80 minuuttiin. Litteroitavaa videoaineistoa kertyi yhteensä 253 minuutin (4 h 13 min) verran ja litteroitua tekstiaineistoa 68 sivua (fonttikoko 12). Keskityn analyysissäni pääasiassa puhuttuun sisältöön, minkä vuoksi en kirjannut esimerkiksi taukoja, äänensävyjä ja päällekkäispuhuntaa litteraatioon. Tein kuitenkin litteroinnin sanatarkasti, eli kirjasin ylös täytesanat, kuten ”niinku” ja ”että”. Olen anonymisoinut litteraatioaineiston siten, ettei siitä selviä esimerkiksi haastateltavien asuinpaikkakuntia. Lisäksi käytän tutkielmassani haastateltavista keksittyjä nimiä.

4.2 Narratiivinen analyysi

Sovellan aineiston analyysissä narratiivista eli kerronnallista analyysimenetelmää. Narratiivinen lähestymistapa pohjautuu sosiaalis-konstruktivistiseen tietämisen tapaan. Heikkinen (2018, 178) toteaa, että sosiaalinen todellisuus rakentuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja suhteissa. Konstruktivismin perusajatuksena on, että ihminen muodostaa tietonsa aikaisemman tietämyksensä ja kokemustensa pohjalta. Tieto maailmasta ja käsitys omasta itsestä on kaiken aikaa rakentuva kertomus, joka saa jatkuvasti uusia rakennusaineita ja muuntuu ihmisen saadessa uusia kokemuksia ja ollessa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. (Em.) Lisäksi ympäröivä kulttuuri ja sen odotukset vaikuttavat yksilöiden subjektiivisiin kokemuksiin ja siten kertomusten esittämiseen. Kertomukset syntyvätkin usein muiden kertomusten myötävaikutuksesta, eli kullakin kertomuksella voi olla taustallaan valmis kulttuurinen ja historiallinen kertomisen malli. (Hyvärinen 2010, 114.) Tutkimuksessani olen kiinnostunut muun muassa siitä, miten naiset käyttävät näitä kulttuurisesti rakentuneita diskursseja ja kertomuksia seksuaalisuutta koskevien käsitysten, kokemusten ja toiminnan merkityksellistämässä ja jäsentämisessä.

Narratiiveja on yhä enenevässä määrin käytetty selittämään sitä, miten yksilöt ymmärtävät sosiaalisia konteksteja ja kuinka narratiivit heijastelevat yhteiskunnan arvoja, uskomuksia, käsityksiä ja käytäntöjä. Narratiivinen analyysi mahdollistaa tutkijalle yhteiskunnallisten ilmiöiden ja diskurssien sekä yksilöiden tekemien sosiaalisia ilmiöitä koskevien havaintojen tarkastelun. (Poppi 2020, 923–924.) Narratiivinen analyysi soveltuu hyvin sen tarkasteluun, kuinka yksilöiden henkilökohtaiset tarinat suhteutuvat kulttuuriin kertomuksiin. Kertomuksista voi pyrkiä paikantamaan erilaisia kulttuurisia elementtejä sekä kertomuksen muodostamisen tapoja. Kertomus ei ole vain tapahtumien kronologista luettelemista,

vaan kertomisen yhteydessä myös etsitään selityksiä tapahtuneelle, puolustaudutaan, esitetään mielipiteitä, kritisoidaan, tehdään asioita ymmärrettäväksi ja asemoidaan itseä ja muita. Kertomuksissa omat kokemukset kietoutuvat yhteen kulttuuristen ja sosiaalisten odotusten, tavoitteiden ja asenteiden kanssa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Ihmisille on luontaista sanallistaa elämänsä erilaiset tapahtumat ja kokemukset kertomusmuodossa. Kerronnallistaminen toimii yhtenä keinona yrittää ymmärtää, jäsentää ja tulkita sekä välittää muille ihmisille omaa koettua todellisuutta. Lisäksi kertomukset osaltaan ilmentävät kertojansa minuutta ja identiteettiä. Kertomukset ovat myös tilannesidonnaisia, sillä ne muuttavat muotoaan ajan kuluessa. (Aaltonen & Leimumäki 2010, 146–147.) Narratiivit eivät siten itsessään kuvasta todellista yhteiskuntaamme, vaan ne luovat ja muotoilevat tapaa, jolla ihmiset havainnoivat ja vaikuttavat sosiaalisiin todellisuuksiin, joissa he elävät. Lisäksi kertomuksen sisällöt, kertomisen tavat ja tapahtumiin suhtautuminen voivat vaihdella sen mukaan, kenelle kertomusta kerrotaan.

Narratiivinen analyysi antaa minulle tutkijana melko paljon vapauksia, sillä siinä ei tarvitse soveltaa mitään ennalta määriteltyä mallia. Kukin aineisto on omanlaisensa, ja tutkija itse päättää, millaisesta lähtökohdasta käsin hän aloittaa kertomusten analyysin. Haastatteluaineisto voi olla itsessään yksi yhtenäinen kertomus tai elämäntarina, mutta se voi myös koostua useammista pienistä kertomuksista, selityksistä ja kuvauksista. (Hyvärinen 2010, 90.) Näistä jälkimmäinen kuvaa omaa aineistoani. Vaikka en lähtökohtaisesti toteuttanut haastattelua kerronnallisena vaan puolistrukturoituna teemahaastatteluna, haastateltavien puheeseen sisältyy kerronnallisia piirteitä ja pieniä kertomuksia. Aineistoa luukiessa huomasin, että aiemmin kerrotut kertomukset täydentyivät haastattelun edetessä, kun haastateltava palasi aiemmin kerrottuun tai esimerkiksi etsi tapahtuneelle selityksiä.

Kertomuksen voidaan ajatella syntyvän kahdella tavalla. Yksi tulkinta on, että haastateltavalla on jo tarina valmiina mielessään ennen haastattelua, kun taas toisen tulkinnan mukaan kertomukset syntyvät vuorovaikutustilanteissa. Jälkimmäisen näkemyksen mukaan haastateltavien kertomukset tuotetaan yhdessä haastattelijan kanssa. Tällöin haastattelijan rooli on haastattelutilanteessa aktiivisempi, mutta silti haastateltavalle tulee antaa tilaa esittää kokemuksensa omalla tavallaan. (Hänninen 2018, 194.) Tiedostan, että tutkimukseni aihepiiri ja esittämäni haastattelukysymykset ovat voineet jonkin verran ohjata tutkimukseen osallistuneiden naisten vastauksia sen suhteen, mitä asioita ja näkökulmia he nostivat esiin. Toisaalta pyrin kysymyksenasettelulla välttämään liiallista ohjaavuutta ja antamaan tilaa haastateltavien omalle kerronnalle.

Polkinghorne (1995, 5–6) on erotellut kerronnallisuuden käytön analyysimenetelmänä kahteen: Narratiivien analyysissa on kyse kertomusten luokittelusta esimerkiksi tapaustyyppeihin tai kategorioihin. Sen sijaan narratiivisessa analyysissa ei luokitella aineistoa, vaan aineiston perusteella luodaan uusi kertomus, jossa nostetaan esiin aineiston kannalta keskeisiä teemoja. Narratiivinen analyysi soveltuu

siis esimerkiksi erilaisia ajattelu- ja toimintatapoja kuvaavien tyyppikertomusten muodostamiseen. Omassa työssäni sovellan tätä jälkimmäistä analyysitapaa, koska se tukee paremmin tutkimuskysymyksiini vastaamista. Narratiivisen analyysiin tavat vaihtelevat myös esimerkiksi sen mukaan, tarkastellaanko kertomisen tapoja (miten kerrotaan) vai kertomusten sisällöllisiä merkityksiä (mitä kerrotaan) (Hänninen 2018, 195). Itse keskityn tarkastelemaan kerrotun sisältöä.

Aloitin analyysini lukemalla aineiston muutamaa otteeseen läpi ja poimin kullakin lukukerralla seksuaalista toimijuutta, seksuaalisia kokemuksia, asenteita ja merkityksenantoja käsitteleviä haastattelukatkelmia erilliseen tiedostoon. Jaottelin haastattelukatkelmia niiden aihepiiriin mukaan ja aloin ryhmitellä niitä kolmen teeman alle: seksuaalisen toimijuuden kehityskaari nuoruudesta aikuisuuteen (1), seksuaaliseen toimijuuden muotoutumiseen yhteydessä olevat tekijät (2) sekä kulttuuriset diskurssit (3). Varsinaisen analyysin kirjoitin ensimmäisen teeman pohjalta, ja yhdistelin siihen kahden muun teeman löydöksiä. Lisäksi kirjoitin kunkin haastattelun pohjalta ydintarinat haastateltavien seksuaalisen toimijuuden kehittymisestä ja ilmentämisestä, jotta hahmottaisin paremmin kokonaisuuden ja voisin käyttää niitä tukena synteiesien laatimisessa.

4.3 Tutkimuksen eettisyys

Haavoittuvuuden ja sensitiivisyyden käsite on esillä tutkimuksissa, jotka käsittelevät seksuaalista käyttäytymistä. Tutkimuksen aihepiiri on sensitiivinen, jos tutkimus tunkeutuu yksityisen alueelle tai koskee henkilökohtaista kokemusta (1), käsittelee poikkeavuutta ja siihen liittyvää sosiaalista kontrollia (2), kohdistuu alistamisen käytäntöihin (3) tai liittyy ihmisten varjelemiin teemoihin (4). (Luomanen & Nikander 2017, 245.) Seksuaalinen käyttäytyminen kuuluu erityiseen henkilötietoryhmään, ja sen käsittely vaatii tutkittavien nimenomaisen suostumuksen. Tästä syystä kerroin tutkimuskutsussa ja haastattelujen alussa, että aion kysyä haastateltavan seksuaalikäyttäytymiseen liittyviä asioita. Pyysin myös ennen haastattelukysymysten esittämistä tutkittavien suostumusta tutkimukseen osallistumiselle ja selvensin, että suostumuksen voi peruuttaa missä vaiheessa tahansa. Haastatteluun osallistuminen oli täysin vapaaehtoista ja haastateltavat saivat itse päättää, minkä verran paljastavat itsestään.

Taatakseni tutkimukseen osallistuneiden yksityisyyden minimoin heistä kysytyt taustatiedot. Haastatteluun osallistumisen edellytyksenä oli täysi-ikäisyys, ja ikä olikin ainoa taustatieto, jonka kysyin haastateltavilta. Tässä asiassa minun tuli luottaa vastaajien antamaan informaatioon – heidän ilmoittamansa iän oikeellisuutta ei lähdetty varmistamaan. Muita tietoja, kuten nimeä, asuinpaikkakuntaa tai parisuhdestatusta, en pidä olennaisina tutkimukselleni, enkä niitä erikseen kysynyt. Osa haastateltavista mainitsi haastattelun aikana yksilöiviä tietoja, mutta anonymisoin ne kirjallisista litteraatioista. Haastattelut toteutettiin Zoom-palvelussa siten, että haastateltavilla oli halutessaan mahdollisuus pitää videokuva pois päältä tunnistettavuuden vähentämiseksi. Tästä huolimatta ainoastaan yksi haastateltava halusi pitää kameran kiinni. Tallensin haastattelut litterointia varten tietokoneelleni, joka on salasanasuojattu.

Myös kansio, jossa video-/äänitallenteet ja tekstilitteraatiot sijaitsevat, on suojattu salasanalla. Säilytän aineiston mahdollista käyttöä varten pro gradu -tutkielmassani, minkä jälkeen tuhoan sen.

Yksi eettinen kysymys koskee sitä, ylläpidetäänkö seksikumppanien määrästä puhumisella mielikuvaa siitä, että seksuaalihistoria olisi yksilöä määrittävä tekijä. Esimerkiksi slutsheimaus pohjautuu juuri tähän oletukseen. Naisen haukkuminen lutkaksi tai huoraksi pyrkii leimaamaan naisen koko minuuden, ja pahimmillaan lutkan leima voi alkaa määritellä ihmisen identiteettiä. Haluan kuitenkin painottaa, että oman näkemykseni mukaan seksikumppanien määrä ei kerro juurikaan mitään yksilön persoonallisuudesta, seksuaalisuudesta, seksuaalihistoriasta, arvomaailmasta tai moraalista. Esimerkiksi tutkimukseeni osallistuneet neljä naista ovat kyseisten tekijöiden suhteen jokainen omanlaisensa. Tämä osaltaan osoittaa sen, että ihmisen identiteetti on erittäin monimuotoinen, eikä siitä voi tehdä päätelmiä yksittäisten tiedonjyvien perusteella.

5 USEITA SEKSIKUMPPANEITA OMAAVIEN NAISTEN SEKSUAALINEN TOIMIJUUS

Tutkielmani tuloksissa kuvailen useita seksikumppaneita omaavien naisten seksuaalisen toimijuuden muotoutumista, ilmentämistä ja merkityksellistämistä narratiivisella otteella. Narratiivinen analyysi mahdollistaa haastattelemieni naisten seksuaaliseen toimijuuteen ja aktiivisuuteen liittyvien kokemusten sekä ajattelu- ja toimintatapojen paikantamisen. Tutkimustulosten ensimmäisessä osiossa hahmottelen ensiksi naisten nuoruuden tarinalinjoja ja sitten aikuisuuden tarinalinjoja seksuaalisen toimijuuden ja seksuaalisen aktiivisuuden ympäriltä. Tarinalinjat sisältävät naisten ajatuksia ja kokemuksia siitä, miten heidän seksuaalinen toimijuutensa on ilmennyt, miten ihmiset ovat siihen suhtautuneet ja miten ympäröivät asenteet ovat mahdollisesti vaikuttaneet seksuaaliseen itseilmaisuuksiin. Toisessa osiossa muodostan tarinalinjojen pohjalta kaksi synteesiä eli tyyppikertomusta, jotka havainnollistavat kahta seksuaalisen toimijuuden mahdollista kehityskulkua.

5.1 Naisten seksuaalisen toimijuuden muotoutuminen ja ilmentäminen

Tunnistin jokaisesta haastattelusta aineksia eräänlaiseen kasvutarinaan, joka etenee nuoruuden epäonnistuneista seksikokeiluista, hyväksynnän hakemisesta ja leimaantumisen pelosta kohti oman nautinnon löytämistä, tietoista seksin harrastamista ja valikoivaa seksikumppanien valintaa. Aikuisuuteen liitetään vahva minäkuva ja kehonkuva, joka on yhteydessä itsensä näköiseen seksuaalisuuteen ja sen toteuttamiseen. Seksuaalisuuden toteuttaminen voi tapahtua joko avoimen häpeilemättömästi tai piiloisesti.

5.1.1 Helppo vai pihtari? Nuoruuden löytöretki omaan seksuaaliseen toimijuuteen

Naisten vastauksista kävi ilmi, että seksuaalinen aktiivisuus, avoimuus ja kiinnostus ovat ilmenneet heissä jo lapsesta ja nuoresta saakka. Yhdellä haastateltavalla tämä on näkynyt siten, että hän tykkäsi jo lapsena halailla ja pussailla muita, kunnes murrosiässä ihastumisiin tuli mukaan myös seksuaalinen halu. Vaikka seksi ja sen toteuttaminen ovat muuttuneet kokemusten myötä, seksuaalinen uteliaisuus, ”viritäytyneisyys” ja seksuaalisuuden merkitys itselle ovat säilyneet samana. Eräs haastateltava totesikin, että seksuaalisuus on aina ollut todella iso ja tärkeä osa häntä.

”Minkälainen mun seksuaalisuus on ollu, niin se on ollu oikeestaan aika lailla aina sama, että se itse seksi on muuttunu, tottakai, kokemuksen kautta, mutta aina on ollu se niinku ihan samanlaista et oon halunnu kokeilla kaikenlaista ja oon semmonen ollu aika viritäytyny ja se on tärkeetä kuitenkin ollu aina elämässä.” (Veronica, 29)

”Mä oon ollu tosi kiinnostunu kuitenkin niinkun, seksuaalisuudesta ja, ja seksistä – – vähän niinku aina. – – mä oon halunnu vähän tutkii eri asioita ja mitä se vois olla ja tykkääns mää tosta vai enks mä tykkää.” (Amanda, 34)

Lapsuuden ja nuoruuden kokemukset, perhetausta, ystäväpiiri sekä ympäristön asenteet ovat yhteydessä siihen, mihin suuntaan tutkimuksen naisten itsetunto, minäkäsitys ja seksuaalinen toimijuus ovat lähteneet kehittymään ja miten naiset niitä merkityksellistävät. Osa haastateltavista painotti, että seksuaalisuuden pohja rakennetaan jo lapsuudessa. Etenkin Veronica ja Neela toivat esiin, kuinka heille oli annettu tilaa olla oma itsensä lapsuudenperheessä. Vaikka perheen avoimuus ei kohdistuisi suoraan naisesti seksiin, hyväksyvä ja salliva suhtautuminen lapsen ja nuoren itseilmaisuuksiin esimerkiksi pukeutumisen kautta voi rohkaista häntä ilmaisemaan itseään itselle sopivalla tavalla myös seksuaalisuuden saralla. Veronica yhdistääkin vapaan seksuaalisuutensa siihen, että hänelle on muodostunut vankka minäkuva ja terve itsetunto perheessä vallinneen positiivisen ja lapsen uteliaisuuden sallivan ilmapiirin ansiosta. Perheen asenteet voivat kuitenkin vaikuttaa myös toiseen suuntaan. Esimerkiksi Milja arvelee, että ajatus huoraleimasta on lähtöisin hänen isosiskonsa puheista.

Kolme haastateltavaa neljästä kertoi, että nuorena seksin harrastamiseen liittyi vahvasti hyväksynnän hakeminen. Toisaalta haastateltavat korostivat myös sitä, että seksiä harrastettiin tuolloinkin omasta tahdosta ja nautintahakuisesti. Hyväksynnän hakeminen ja oma valinta kuitenkin tasapainottelevat haastateltavien puheissa siten, että omaa toimijuutta ja päätöksentekoa painotetaan, mutta toisaalta seksiä oli saatettu harrastaa miellyttääkseen miestä ja näyttääkseen kiinnostavalta tämän silmissä. Kyseisen tasapainottelun taustalla näyttää vaikuttavan *naisen kuuluu miellyttää miestä* -diskurssi. Miellyttämistarve voi ilmaantua tytölle tai naiselle etenkin silloin, jos uskoo miehen nähneen vaivaa naisen eteen ja naiselle tulee tunne, että hänen tulee hyvittää miehen antama panostus. Esimerkiksi Milja luki yhdeksi selittäväksi tekijäksi hänen omasta mielestään suurelle seksikumppaneiden määrälleen, että

tyttökavereiden kanssa käydyt keskustelut ja jaetut kokemukset sekä miesten asenteet ovat iskostaneet hänen päähänsä ajatuksen, jonka mukaan uusien ihmisten kanssa kuuluu harrastaa seksiä hyvin varhaisessa vaiheessa. Nähdäkseni tämä heijastaa naisille osoitettua vastuuta ja roolia, joiden mukaan heidän tulisi kyetä ottamaan muiden, etenkin miesten, huolet kannettavakseen ja suojella miehiä pettymyksen tunteilta. Lisäksi yhdistän kyseisen uskomuksen seksuaalikasvatuksen puutteeseen sen osalta, että meille ei välttämättä ole annettu työkaluja kieltäytyä seksistä ja pitää kiinni omista rajoistamme.

"Etenkin sillan teiniaikoina, ku harrasti enemmän niinku silleen yhen illan juttui – – Niin sillan – – mä oon tietyllä tavalla... niinku hakenu sillä seksillä niinku semmosta hyväksyntää. – – et jos mä nyt harrastan seksiä tän ihmisen kanssa, niin sit se tykkää musta."
(Neela, 28)

"Ja jotenkin se että sai huomiota tai tuli hyväksytyksi, nii se linkitty varmaan siihen – – et se oli sellanen kokemus, et jos ei tee, nii sitten – – se toinen ihminen ei oo kiinnostunu."
(Milja, 26)

Seksin haluamiseen ja seksiin suostumiseen näyttää liittyvän myös toisenlainen uskomus ja asennoitumistapa. Amandan nuoruuden kokemusten mukaan miesten kiinnostus loppui, jos heille osoitti nopeasti ja avoimesti haluaa, minkä myötä seksiä harrastettiin pian tutustumisen jälkeen. Hänen havaintojensa mukaan "pihtaaminen" ja seksin viivästyttäminen toivat hänelle enemmän arvostusta miehiltä. Tämä sai Amandan hetkellisesti jopa kyseenalaistamaan seksuaalisuutensa ja halukkuutensa. Toisin kuin edellisessä miellyttämiskurssissa, Amandan kertomuksessa seksiin suostuminen tutustumisen alkuvaiheessa saa miehen pitämään naista "liian helppona". Helppous yhdistetään tässä tapauksessa naisen arvoon sitä heikentävänä tekijänä, mikä kadottaa miehen kiinnostuksen naista kohtaan.

"Mut kyl sen niinku huomaa silleen et sitte, itellekin vähän tuli, tuli semmonen olo että – – miks mä oon näin helppo ja miks mä haluan seksiä ja miks mä niinku... miks mä niinku oon näin seksuaalinen – – Ja sitten mulla saatto olla aikojakin et mä koitin et mä oon niinku ilman seksii koska se ei oo niinku hyvä asia." (Amanda, 34)

Naisten nuoruudessa oli vahvasti läsnä pelko leimatuksi ja häpäistyksi tulemisesta. Omaa mainetta suojeltiin esimerkiksi laskelmoimalla, kenen kanssa voi harrastaa seksiä, jotta seksikumppanit eivät saisi tietää toisistaan. Pelkojen taustalla vaikuttavat seksuaalisen kaksoisstandardin mukaisen *naiset ovat huoria, miehet pelimiehiä* -diskurssin ruokkimat asenteet, jotka väittävät useiden seksikumppaneiden alentavan naisen arvoa ja kohottavan miehen asemaa. Kyseinen diskurssi asettaa naiset tilanteeseen, jossa heidän tulee ratkaista kahden tarpeen välinen ristiriita: haluanko saada mielihyvää vai ylläpitää sosiaalista asemaani? Toisin sanoen tutkimukseeni osallistuneet naiset kokevat nauttivansa seksistä ja haluavat sitä, mutta omaa halua ja innokkuutta tulisi osata säädellä oikealla tavalla voidakseen ylläpitää miehen kiinnostusta ja välttääkseen leimaantumisen helpoksi ja huoraksi. Samainen

jännittyneisyys seksuaalisen maineen varjelusta toistuu Farvidin ja kumppaneiden (2016, 553) tutkimuksessa. Myös heidän haastattelemansa naiset joutuivat pohtimaan, mitä he itse haluavat ja kuinka oma toiminta ja päätökset voivat vaikuttaa heihin ihmisinä ja heidän maineeseensa. Mielestäni kyseinen pelko paljastaa kulttuuriset normit ja niiden käytöstä säätelevän voiman. Naisten kokema paine oman halukkuuden säätelystä ja näyttämisestä kuvastavat naisille kaadettua vastuuta yhteiskunnallisen järjestyksen ja moraalien ylläpitämisessä: vaikka miehet pyytävät seksiä, naisten tulisi olla niitä, jotka pystyvät hillitsemään itsensä.

Kahteen edelliseen diskurssiin verrattuna Neelan kokemukset hänen seksuaaliseen aktiivisuuteensa suhtautumisesta ovat tyystin erilaiset. Hän ei ole koskaan tuntenut huonoa omaatuntoa siitä, että hän on nuoresta saakka harrastanut ”paljon seksiä”. Hän kyllä tunnistaa huoran leiman, mutta se ei ole koskaan kohdistunut häneen. Neela paikantaa leimalta välttymisen syyksi sen, että häntä on hyperseksualisoitu hänen ulkonäkönsä vuoksi. Hänellä on sanojensa mukaan ”isot tissit ja iso perse”, joiden vuoksi ihmisillä on saattanut olla oletusarvona, että hän ”panelee puolta kylää”. Tämän vuoksi häntä ei ole voitu kiusata asian takia – hänhän on vain vastannut hänestä ollutta mielikuvaa. Neela on kokenut leimaamisen sijaan päinvastaisiakin reaktioita. Eräs mies oli ollut totaalisen hämmentynyt, kun Neela kertoi vuoden mittaisesta tauostaan seksissä. Mies oli luultavasti sijoittanut mielessään Neelan seksuaalisesti aktiivisen naisen kategoriaan, mutta hänen stereotyyppinen kuvansa rikkoutui. Miehen reaktio mahdollisesti ilmentää madonna-huora-dikotomian mukaista naisten jaottelua:

”Ehkä sit mut on aina nähty huorana. Niin sit se on ollu silleen et hei, it’s okay. Et sä niinku, sä voit harrastaa, koska sä olet huora. Niin sä voit harrastaa niin paljon seksiä ku sä haluat, it’s okay. Ja sitte tulee joku mun frendi, joka on sitten, näyttää tyyliin Neitsyt Marialta ja niinku tuntuu ja on vähän semmonen ujo ja vähän semmonen hiljanen. Ja sit jos se sanois että mä oon harrastanu vittu sadan miehen kaa, nii kaikki ois silleen [esittää, ettei saa happea] ”mitää” [matalalla, tukehtuvalla äänellä].” (Neela, 28)

Neelan kokemukset herättävät minut pohtimaan, millaisille naisille on hyväksyttävää olla seksuaalisesti aktiivisia ja millaisille ei. Kiinnittykö lutkan tai huoran leima toisiin naisiin helpommin kuin toisiin? Entä millaisten naisten kohdalla seksuaalisesti aktiivisen leima ei haittaa, vaan on jopa suotavaa?

5.1.2 Aikuisuudessa kohti tietoisempaa seksin harrastamista ja oman nautinnon hakemista

Nuoruusaikoihin verrattuna aikuisuudessa sillä näyttää olevan suuri merkitys, miksi nainen harrastaa seksiä. Nuorena on lupa ”toilailta”, mutta aikuisena motiivi seksin harrastamiseen useiden kumppaneiden kanssa ei saisi enää lähteä hyväksynnän hakemisesta. Haastateltavat korostivat oman valinnan tärkeyttä ja kertoivat, että nykyään seksin harrastaminen on aiempaa tietoisempaa. Esimerkiksi Veronica painotti useampaan kertaan, että hän ei ole seksissä missään nimessä toiminnan kohde, vaan yhtä

lailla haluava ja tekevä osapuoli kuin mieskin: ”ei se aina niin mene, että nainen antaa ja hänellä ei ole mitään niinku päätäntävaltaa”. Hän liitti hyväksynnän hakemisen naisen rikkinäisyyteen, jolla hän tarkoitti heikkoa itsetuntoa ja minäkuvaa sekä itsevarmuuden puutetta. Rikkinäisyys heikentää naisen päätöksentekokykyä ja kykyä tehdä hyviä valintoja sen suhteen, kenen kanssa harrastaa seksiä ja miten ilmaisee omaa seksuaalisuuttaan. Kyseinen ajattelu ilmentää selkeästi Bay-Chengin ja kumppaneiden (2018) tutkimuksessa tehtyä seksuaalisesti aktiivisten naisten jaottelua toimijuutta ilmentäviin naisiin ja vähäistä toimijuutta ilmentäviin lutkiin. Lutka ei ymmärrä, että miehet eivät oikeasti halua häntä, vaan hänen kanssaan ollaan, koska ”häneltä saa helposti”.

Naiset kertoivat oppineensa kokemustensa kautta, keitä he ovat, mitä he haluavat ja mistä he tykkäävät. Nykyään he myös uskaltavat vaatia nautintoa. Toisaalta tämäkään ei ole aivan itsestänselvyys, sillä yksi tutkittavista kertoi yhä välillä kamppailevansa sen kanssa, missä määrin seksiin suostumisessa on kyse miehen miellyttämisestä. Oman valintaa ja miehen miellyttämistä koskevan henkisen kamppailun taustalla saattaa vaikuttaa niin kutsuttu *itsenäinen nainen* -diskurssi, jonka voisi kiteyttää ajatukseen ”itsenäinen nainen ei tarvitse miestä itsetuntonsa pönkittämiseen”. Bay-Cheng (2015, 283) on esittänyt, että uusliberalistisessa kulttuurissa valinnanvapauden korostaminen voi ruokkia naisten syyllistämistä enemmän kuin seksuaalista voimaantumista. Kulttuurinen kuvasto piirtää kuvaa omillaan toimeentulevasta ja omaa etuaan tavoittelevasta nuoresta naisesta, joka omaa täyden kontrollin seksuaalisuuteensa eikä anna muiden vaikuttaa itseensä. Vaikka tällä tavoin käyttäytyviä naisia toisaalta kritisoidaan moraalittomiksi, samaan aikaan itsenäisyyttä saatetaan pitää osoituksena yksilön vapaudesta ja itsemääräämisoikeudesta. (Em.)

”Vanhemmiten kun miettii, niin just se et silloin on ollu kyl semmonen, että... että vaikka siitä seksistä on niinkun tykänny, niin silti siellä on taustalla ollu just se, että – tätä pitää niinkun tehdä. Ja mitä enemmän mä teen tätä, niin sitä parempi mä oon niinku naisena ja ihmisenä – sit on tajunnu – et ehkä se seksikään ei sitte aina oo ollu niin silleen nautinnollista itselle kun ois voinut olla.” (Neela, 28)

”Kyl se et kun on ollu useempi kumppani, nii sitten oikeesti, kun on, huomaa että mimmonen on oikeesti sit semmonen hyvä, hyvä tota, rakastaja ja mimmonen on huono. Niin sitten tavallaan osaa iteki vaatia siltä mieheltä, niin erilaista, et se ei oo vaan semmosta rynkytystä, josta ei saa ite mitään niinku nautintoa. Et tavallaan sen oman nautinnon, et miten sitä saa ja miten toinen voi sitä antaa, niin ehkä semmonen on tullu siitä.” (Amanda, 34)

Naisten kasvutarinaan nuoruuden hyväksynnän hakemisesta kohti omaa nautintoa sisältyy kuitenkin sivujuonteita. Vaikka oman seksuaalisuuden kanssa koetaan nykyään olevan suhteellisen sinut, reitit asian hyväksymiseen ja seksuaalisuuden toteuttamiseen ovat erilaiset. Siinä missä toiset pystyvät

avoimesti puhumaan kavereilleen seksikokemuksistaan ja -suhteistaan sekä flirttailemaan vapaasti muiden nähden, osa on päätenyt salaamaan seksuaalisen aktiivisuutensa seksikumppaneiden vaihtuvuuden osalta. Omalla ystäväpiirillä onkin merkittävä vaikutus yksilön seksuaaliseen toimijuuteen. Kavereiden suhtautuminen seksuaalisuuteen, ihmissuhteisiin ja naisten seksuaaliseen aktiivisuuteen vaikuttaa olevan yhteydessä siihen, miten nainen uskaltaa tai haluaa puhua omasta seksuaalisuudestaan ja seksielämästään. Esimerkiksi Neela kokee tulevansa hyväksytyksi kaveripiirissään seksuaalisesti aktiivisena itsenään, ja hän myös uskaltaa avoimesti kertoa seksikokemuksistaan kavereilleen. Hän myös haastaa ajoittain samanmielisten ystäviensä kanssa konservatiivisempien ystäviensä ajatuksia. Neelan ja Amandan tapauksessa oman seksuaalisen aktiivisuuden hyväksymistä on auttanut se, että ystävien joukosta on löytynyt muitakin seksuaalisesti aktiivisia naisia, joiden kanssa on jaettu kokemuksia.

”Kyl se on varmasti sit just niinku kaveripiiristä siis tullut sitte se, – – ystävät on puhunu siit tosi avoimesti – – Niin sit se tavallaan tulee et okei, et no miks mä tossa toisessa hyväksyn sen mut en itsessäni hyväksyis sitä.” (Amanda, 34)

Miljalla kaveripiiri puolestaan on paikka, jossa omista seksuaalisista kokemuksistaan ei voi keskustella. Hän on havainnut pitkissä parisuhteissa olevien ystäviensä puheissa tuomitsevaa sävyä naisista, joiden seksikumppanit vaihtuvat tiheään. Vaikka häntä itseään ei ole koskaan leimattu, ystävien ja seksikumppaneiden mielipiteet tulevat ilmi asennoituneessa puheessa. Naisten seksuaalisuutta voidaan siis rajoittaa hyvinkin tiedostamatta, eli rajoittaminen ei läheskään aina ole yksittäisen ihmisen syyllistämistä. Milja onkin päätenyt piilottamaan seksuaalisesti aktiivisen elämäntapansa, mikä on yksi tapa suojella itseään leimaantumiselta. Hän uskoo, että jos hän puhuisi ääneen kokemuksistaan ja ajatuksistaan, hän joutuisi ”maalitauluksi”. Naisten kohdalla voikin usein olla niin, että irtoseksin harrastaminen ei itsessään ole negatiivinen asia, mutta huonon maineen voi saada, jos puhuu irtoseksikokemuksistaan (Farvid ym. 2016, 554).

”Mä aattelen että ihan samalla tavalla mä kyllä toteutan, toteutan niitä asioita. Et onneksi se ei oo silleen vaikuttanu. Mutta se et mä en vaan puhu niistä. Et sehän on nyt selkee vaikutus että, et mähän teen sitä tavallaan itsenäni että. Et mä oon lopettanu niistä asioista puhumisen tai niistä kokemuksista kertomisen. Mutta ei se siihen niinku tavallaan siihen, toimimiseen kuitenkaan oo vaikuttanu.” (Milja, 26)

Osa haastattelemistani naisista oli kuitenkin kohdannut suoranaista paheksuntaa ja kritiikkiä seksikumppaneidensa määrän vuoksi. Amanda kertoi, että joidenkin miesten suhtautuminen häntä kohtaan oli muuttunut, kun hän oli paljastanut heille seksikumppaneidensa määrän sen jälkeen, kun asiasta oli kysytty. Tämän vuoksi Amanda ei ole yleensä enää kertonut todellista lukua, jos häneltä sitä kysytään. Hän pohti haastattelun aikana, että miehen egolle saattaa tehdä hallaa, jos mies on seksuaalisesti kokemattomampi kuin nainen. Näkemykseni mukaan taustasyyt joidenkin miesten vastustavalle ja

inhoavalle reaktiolle voivat paikantua useampaan eri tekijään. Esimerkiksi Amandan mainitseman miehen egon murenemisen taustalla saattaa olla kulttuurisesti tuotettu uskomus, jonka mukaan nainen ei saisi olla miestä kokeneempi. Usein seksikumppaneiden määrää mittaavissa tutkimuksissa ja kyselyissä miesten keskimääräinen seksikumppanien lukumäärä on suurempi kuin naisilla, mikä on omiaan vahvistamaan tätä uskomusta. Asetelma kääntyykin pääläelleen, jos mies kuulee naisella olevan enemmän seksikumppaneita kuin hänellä itsellään. Tuolloin miehellä mahdollisesti oleva käsitys naisten alhaisemmasta seksuaalisesta vietistä rikkoutuu. Tietoisuus naisen useista aiemmista seksikumppaneista voi myös mahdollisesti aiheuttaa joillekin miehille suorituspaineita, kun taas joidenkin vastareaktion taustalla saattaa vaikuttaa neitsyt-huora-dikotomian mukainen opittu ajattelumalli.

5.2 Tyypikertomukset

Havaitsin naisten aikuisuuden kokemuksista kaksi kehityskulkua. Niille molemmille on yhteistä se, että naiset ovat sinut seksikumppaneiden määrää koskevan lukeman kanssa, ja oma nautinto asetetaan seksin harrastamisessa ja seksikumppaneiden valinnassa etusijalle. Tämän havainnon pohjalta olen laatinut kaksi synteesiä. Niistä ensimmäinen on *seksuaalisuuden avoin toteuttaminen*, jota kuvastaa itsensä löytäminen sekä mutkaton suhtautuminen omaan seksihistoriaan ja siitä puhumiseen. Toinen synteesi on *seksuaalisuuden piiloinen toteuttaminen*, jossa naisen seksikumppanit voivat vaihtua tiheään ja asian kanssa ollaan sinut, mutta nainen ei puhu asiasta kenellekään. Tarinat ilmentävät sitä, kuinka ympäristö ja lähipiiri sekä yksilön persoonallisuus ovat yhteydessä siihen, miten omaa seksuaalisuuttaan halutaan ja uskalletaan tuoda esiin.

Molemmissa tyypikertomuksissa yksilön seksuaalinen toimijuus säilyy, eli seksin harrastaminen useiden kumppaneiden kanssa tähtää omaan nautintoon ja on tietoista sekä harkittua toimintaa. Kertomuksissa on selkeä kehityskaari kohti tietoista seksin harrastamista, eli toimijuus lisääntyy iän myötä. Tähän ovat vaikuttaneet karttunut kokemus, tiedon hankkiminen, vallitsevien kulttuuristen ajatusmallien kyseenalaistaminen sekä samanhenkisiin ihmisiin tutustuminen. Synteetit eivät kata haastateltavien koko elämäntarinaa, vaan ne käsittelevät heidän seksuaalisen toimijuutensa muotoutumista pelkistetyssä muodossa. Siksi niitä ei myöskään tule tulkita koko totuutena ja ilmiön kaiken kattavina kertomuksina.

5.2.1 Seksuaalisuuden avoin toteuttaminen

Aikuisuudessaan seksuaalisuuttaan avoimesti toteuttavan naisen seksuaalisuus on tärkeä osa häntä. Seksuaalinen aktiivisuus ja avoimuus ovatkin kulkeneet hänen mukanaan läpi elämän. Hän on jo lapsena kokenut olevansa fyysinen ja kiinnostuvansa helposti muista ihmisistä, ja teini-iässä kiinnostus muuttui myös seksuaaliseksi. Hänen seksielämänsä on alkanut teiniaikaisessa seurustelusuhteessa, ja siitä saakka hän on kokenut voivansa harrastaa seksiä suhteellisen vapaasti. Parikymppisenä hänellä on ollut useita lyhytaikaisia seksisuhteita, mikä on ollut hänen seksuaalisesti aktiivisinta aikaansa ainakin

kumppaneiden määrän suhteen. Toisaalta hänellä on aina ollut korkea libido, minkä vuoksi hän haluaa harrastaa paljon seksiä sekä parisuhteessa että sinkkuna ollessaan. Seksuaalinen aktiivisuus on kuitenkin ollut vaihteista, sillä hänellä on ollut myös hiljaisempia kausia seksin harrastamisen osalta.

Seksuaalisesti avoin nainen on nuoresta saakka ollut sinut haaveidensa ja kokeilujensa kanssa. Hän ei ole juuri koskaan ihmetellyt tai kyseenalaistanut sitä, miksi seksuaalisuuteen liittyvät asiat kiinnostavat, mihin lapsuudenperheen ilmapiirillä on ollut keskeinen rooli. Nainen on hyväksytty lapsuudessa sellaisena kuin hän on, ja hänen annettu tuoda itseään esille omalla tavallaan ilman tuomitsemista. Lisäksi hän on kotoisin isolta paikkakunnalta, jossa harva tuntee toisensa. Osittain tästä syystä hän ei ole kokenut leimaamista seksikumppaneiden tiheän vaihtuvuuden takia, minkä hän on kokenut itseään suojaavaksi tekijäksi.

Seksuaalisuuttaan avoimesti toteuttava nainen on oivaltanut naiseuden ja seksikkyyden sisältämän voiman ja vallan. Hän on oppinut, että omalla kehollaan ja naisellisuudellaan voi vaikuttaa ihmisiin. Hänelle on tärkeää tuoda seksuaalisuuttaan esiin laittautumisen ja flirttailun kautta, sillä se tuo hänelle iloa ja nautintoa. Seksuaalisesti avoimen naisen minäkuva on vahva ja seksin harrastaminen on oikeastaan aina ollut oma tietoinen valinta. Toisaalta hän on jälkepäin ymmärtänyt, että nuorempana hän haki seksillä nautinnon lisäksi myös hyväksyntää miehiltä. Vanhemmiten hän on opetellut tunnistamaan omia mielihyvän lähteitään ja pitämään nautintoa seksin vaatimuksena.

Seksuaalisuuttaan esiintuovan naisen ystäväpiiriin lukeutuu sellaisia henkilöitä, joilla itselläänkin on useita seksikumppaneita. Omista seksikokemuksista ja seksuaalisuuteen liittyvistä asioista keskustellaan ystävien kesken vapaasti. Eriäviä näkemyksiä voi esiintyä, mutta seksuaalisesti avoin nainen uskaltaa haastaa ystäviensä ajattelumalleja ja näkemyksiä. Toisinaan hän saattaa joutua paheksuvien katseiden tai kommenttien kohteeksi, mutta hän ei välitä asiasta tai sanoo rohkeasti vastaan.

5.2.2 Seksuaalisuuden piiloinen toteuttaminen

Seksuaalista aktiivisuuttaan piilotteleva nainen on kotoisin pieneltä paikkakunnalta, jossa juorut ”helppoista huorista” leviävät nopeasti. Etenkin sinkkuna elävät naiset kohtaavat muiden ihmisten paheksuntaa ja syyllistämistä helposti, koska heidän epäillään iskevän varattuja miehiä. Niinpä nainen on oppinut jo nuorena, että oma seksuaalinen aktiivisuus ja kiinnostus tulee pitää piilossa. Toisaalta samalla hän on pienestä asti kokenut olevansa seksuaalisesti aktiivinen. Hän on jo nuorena tuntenut halua kokeilla erilaisia asioita eri ihmisten kanssa, jotta hän on voinut oppia, mistä pitää ja mistä ei. Tämä on kuitenkin ollut ristiriidassa sen kanssa, että hänen uteliaisuutensa ja kokeilunhalunsa ovat herättäneet joissakin ihmisissä negatiivisia tunteita ja reaktioita. Lisäksi hän on toisinaan kokenut painetta harrastaa aikaisessa vaiheessa seksiä miehen kanssa osoittaakseen kiinnostuksensa, minkä jälkeen miehen kiinnostus onkin saattanut loppua.

Naisen seksielämä on alkanut teini-iässä. Seurustelusuhteissaan hän on sitoutunut yhteen kumppaniin, mutta sinkkuna ollessaan hänelle on kertynyt seksikokemuksia useiden kumppaneiden kanssa. Henkilökohtaisesti nainen kokee sen positiivisena asiana, että hänellä on ollut useita seksikumppaneita. Se on auttanut häntä tunnistamaan, millaisesta seksistä hän pitää. Vaikka nuorena seksin harrastaminen on saattanut välillä olla miesten miellyttämistä ja tuntua suoritteelta, nykyään se on tietoisempaa ja omaan nautintoon tähtäävää.

Seksuaalisen aktiivisuutensa piilottava nainen ei ole juurikaan puhunut seksielämästään kavereidensa kanssa, koska monet heistä ovat pitkissä parisuhteissa. Lisäksi ystävien puheista ja asenteista huomaa, että he paheksuvat naisia, joilla on ollut useita seksikumppaneita. Seksuaalisen aktiivisuutensa piilottavalle naiselle itselleen ei ole tullut negatiivista kommenttia asiasta, koska hän ei nuoruutensa jälkeen ole enää tuonut asiaa julki. Tämä on hänen tapansa suojella itseään. Hän on kuitenkin löytänyt verkko-yhteisöistä ihmisiä, joiden kanssa voi keskustella vapaammin seksuaalisuudesta ilman pelkoa tuomituksi tulemisesta. Hän onkin havainnut, että yhteiskunnassa seksuaalinen ilmapiiri on yleisesti ottaen muuttunut aiempaa sallivammaksi, mutta kyseinen asennoituminen ei ole levinnyt hänen ystäviensä keskuuteen. Toistaiseksi hän ei koe, että uskaltaisi tuoda esiin seksuaalisesti aktiivista puoltaan ystäväpiirissään. Hän hyväksyy seksuaalisuutensa ja hänellä on hyvä olla itsensä kanssa, sillä hän voi toteuttaa seksuaalisuuttaan vapaasti ja itselleen sopivalla tavalla. Se on hänen oma salaisuutensa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Olen tässä tutkielmassa kartoittanut naisten seksuaalisuutta koskevia ajattelu- ja puhetapoja, asenteita sekä käytäntöjä, jotka osaltaan ovat rakentamassa naisten käsityksiä itsestään ja seksuaalisuudestaan. Näkökulmani on painottunut erityisesti useita seksikumppaneita omaavien naisten seksuaaliseen toimijuuteen ja heihin kohdistuviin kaksinaismoralistisiin ja kahtiajakautuneisiin asenteisiin. Olen rakentanut tutkimukseni kahden tutkimuskysymyksen ympärille, joista ensimmäinen on *miten useita seksikumppaneita omaavat naiset merkityksellistävät seksuaalista toimijuuttaan ja sen muotoutumista*. Toiseksi kysyin, *miten kulttuuriset diskurssit heijastuvat naisten tekemiin merkityksenantoihin ja käsityksiin itsestä seksuaalisina toimijoina*. Lähestyin aihetta tarkastelemalla työni teoriaosuudessa seksuaalisuuden muotoutumiseen ja ilmentämiseen vaikuttavaa kahta yhteiskunnallista ilmiötä, naisten seksuaalisuuden rajoittamista sekä seksuaali-ilmapiirin vapautumista. Tutkimusta varten haastattelin neljää 26–34-vuotiasta naista, joilla on oman määritelmänsä mukaan monta seksikumppania. Kuvailin narratiivisen analyysin keinoin haastattelemieni naisten seksuaalisen toimijuuden kehityskulkua nuoruudesta aikuisuuteen sekä kehityskulkuun vaikuttavia kulttuurisia diskursseja.

Yhtenä keskeisenä tekijänä naisten puheessa havaitsin *miesten miellyttämisen velvollisuuden ja valinnanvapauden* välisen tasapainottelun. Tällä viitataan naisten käymään sisäiseen kamppailuun sen suhteen,

missä määrin seksiin suostumisessa on kyse omasta valinnasta ja minkä verran miehen miellyttämisestä ja hyväksynnän hakemisesta. Kettrey (2016, 754) on todennut, että seksuaalinen kaksoisstandardi voi saada naiset uskomaan, että miehillä on suurempi vapaus ja oikeus tavoitella heidän seksuaalisten halujensa täyttämistä. Tämä voi saada naiset arvottamaan miesten halut omiaan korkeammalle ja siten suostumaan seksiin miellyttääkseen miestä. Tämä näkyy haastattelemieni naisten kertomuksissa siten, että etenkin nuoruudessa he saattoivat suostua seksiin saadakseen hyväksyntää. Vasta myöhemässä iässä tätä asetelmaa alettiin kyseenalaistaa ja ymmärrettiin, että seksin harrastaminen voi lähteä ensisijaisesti omasta nautinnosta. Vaikka naiset korostivat myös omaa toimijuuttaan seksiin suostumisessa, osa koki siihen jopa velvollisuutta. Koivunen (1995, 40) toteaaakin, että hyvän tai huonon naisen asema patriarkaalisisessa yhteiskunnassa määräytyy sen mukaan, kuinka nainen onnistuu täyttämään velvollisuutensa miesten tarpeiden tyydyttämisessä.

Miesten miellyttämisen osalta naisiin kuitenkin kohdistuu ristiriitaisia odotuksia. Yhtäältä naisia voidaan rangaista ja paheksua, jos he eivät ainakin jollakin tasolla vastustele miesten seksuaalisia lähestymisyrityksiä. Toisaalta naisia voidaan syyttää miesten kiusaamisesta, jos he ovat ”yllyttäneet” miestä, mutta eivät sitten tyydytkään miehen seksuaalisia haluja. (Bay-Cheng 2015, 281.) Nämä kahtalaiset odotukset tulivat ilmi myös omassa tutkimuksessani. Esimerkiksi Milja oli kokenut, että miesten kanssa tulee suostua nopeasti seksiin, jotta voisi osoittaa kiinnostuksensa heitä kohtaan. Seksiin suostumisella on siis voitu hakea hyväksyntää, mutta seksin harrastamisen jälkeen miehen mielenkiinto onkin saattanut loppua naisen ”helppouden” vuoksi. Näin oli käynyt Amandalle.

Velvollisuudentunnon vastapainona nyky-yhteiskunta painottaa yksilön itsenäisyyttä, valinnanvapautta sekä ihmisen vastuuta omista valinnoistaan. Ihmisiä arvioidaan ja arvotetaan heidän tekojensa ja valintojensa perusteella. Tietyt valinnat mielletään ”oikeammiksi” kuin toiset, mikä ikään kuin oikeuttaa arvostelun ja tuomitsemisen. Tämä pätee myös seksuaalikäyttäytymiseen ja asettaa paineita olla aktiivinen toimija muiden silmissä. Aktiivisen toimijuuden merkitys korostui myös haastattelemieni naisten puheissa. Omaa toimijuutta tuotiin vahvasti esiin painottamalla tiedostavaa seksikumppaneiden valintaa ja oman seksuaalisen nautinnon merkitystä.

Oman toimijuuden korostaminen on yhteydessä toiseen keskeiseen aineistosta tekemääni havaintoon, joka koskee erontekoa seksuaalisesti aktiivisten naisten *rikkinäisyyden* sekä *tietoisen valinnan ja oman nautinnon* välillä. Rikkinäinen nainen harrastaa seksiä useiden miesten kanssa, koska uskoo sen kohottavan itsetuntoa. Todellisuudessa mies ei kuitenkaan ole kiinnostunut naisesta kokonaisuutena, vaan pelkästään seksin vuoksi. Bay-Chengin ym. (2018, 708) tutkimuksessa tällä tavoin toimivat naiset sijoitetaan seksuaalisesti aktiivisten mutta vähäistä toimijuutta omaavien lutkien kategoriaan. Lutkia kuvaava epävarmuus, hyväuskoisuus, vastuuttomuus ja miellyttämishaluisuus. Heitä on helppo painostaa harrastamaan seksiä, koska he luulevat, että tällöin miehet pitävät heistä enemmän. (Em.) Tämänkaltainen

kuvaus viittaa siihen, että nykyään naista ei välttämättä automaattisesti tuomita useiden seksisuhteiden vuoksi. Sen sijaan sillä on suurempi merkitys, vaikuttaako naisen seksuaalikäyttäytyminen olevan tiedostettua, itseohjautuvaa ja hänen omassa kontrollissaan. Jos asia on näin, naista pidetään aktiivisena toimijana, mikä oikeuttaa hänen toimintansa.

Muissa tutkimuksissa on tehty vastaavanlaisia havaintoja. Esimerkiksi Farvidin ym. (2016) tutkimukseen haastatellut naiset tekivät erontekoa huonomaineisina lutkina pitämiinsä naisiin. Uhreiksi mielletyt lutkat makaavat kenen kanssa tahansa, kun taas valikoivat, vahvaa toimijuutta ilmentävät naiset valitsevat huolellisesti seksikumppaninsa. Naisten tekemissä selonteoissa liiallinen seksin harrastaminen viestii itsetunto-ongelmista sekä henkisistä ja emotionaalista haasteista. Tällaiset naiset harrastavat seksiä eri miesten kanssa tunteakseen itsensä arvokkaiksi ja halutuiksi, mikä kuvataan vahingolliseksi ja epänormaaliksi toiminnaksi. (Em., 554; 556.) Samoin Junnila (2018) havaitsi aineistostaan samankaltaisen puhettavan, jossa oma itse erotetaan helpoista naisista. Junnilan tulkinnan mukaan haastateltujen naisten puheissa vaikuttivat neitsyt-huora-dikotomian mukaiset käsitykset. Naiset kuitenkin loivat perinteisen jaottelun rinnalle naiseuden kolmannen kategorian, jossa naisen ei tarvitse olla seksuaalisesti kokematon neitsyt tai paheksuttava huora. Sen sijaan kolmanteen kategoriaan kuuluva nainen tekee itsenäisesti seksuaalisuuttaan koskevia valintoja joko seksin harrastamisesta tai siitä kieltäytymisestä. Vaikka huorittelulla pyritään riistämään naisen seksuaalisuus muiden omaisuudeksi, aktiivinen toimija ottaakin huorittelijoilta päätäntävällän seksuaalisuudestaan takaisin omaan haltuunsa. (Em., 44.)

Mielenkiintoista naisten tekemissä eronteoissa on, että naiset eivät pyri kyseenalaistamaan lutka- tai huoraleiman halventavia merkityksiä, vaan he ylläpitävät näitä luokitteluja luomalla niille uusia hyväksyttävää naiseutta ilmentäviä kategorioita ja määritelmiä. Naiset siis tunnistavat kulttuurisia diskursseja, jotka pyrkivät mahdollistamaan naisten seksuaalisuuden ahtaisiin lokeroihin. Kuitenkin sekä oma tutkimukseni että aiemmat tutkimukset osoittavat, että naiset pyristelevät aktiivisesti irti näistä kategorioista ja luovat omannäköistään tarinaa seksuaalisesta toimijuudestaan. Siinä on kuitenkin eroa, missä määrin ja millä tavoin omaa seksuaalista toimijuutta ja aktiivisuutta näytetään muille. Toiset keskustelvat aiheesta avoimesti ystäväpiirissään ja pyrkivät murtamaan ystävillään mahdollisesti esiintyviä naisia tuomitsevia asenteita. Sen sijaan toiset kokevat turvallisemmaksi salata seksuaaliset suhteensa ja kokemuksensa. Yhtäältä salailu voi johtua leimaantumisen ja ulossulkemisen pelosta, mutta toisaalta se voi ilmentää aktiivista toimijuutta: ihminen voi itse valita, minkä verran paljastaa itsestään ja seksuaalisuudestaan muille. Samoin jokaisella on oikeus päättää, pitääkö kirjata seksikumppaneidensa määräästä vai ei, ja minkä verran antaa asialle painoarvoa.

7 LOPUKSI

Tutkielmani kytkeytyy osaksi naisten seksuaalisesta itsemääräämisoikeudesta käytävää keskustelua. Mielestäni naisten seksuaalisuutta rajoittavissa diskursseissa ja käytännöissä on ennen kaikkea kyse naisten seksuaalisen itsemääräämisoikeuden rajoittamisesta. Diskurssien on tarkoitus saada naiset kokemaan häpeää seksuaalisesta toimijuudestaan, mikä voi estää seksuaalioikeuksien ja siten ihmisöikeuksien toteutumisen. Tutkimukseni osoittaa, kuinka kulttuuriset narratiivit ja diskurssit iskostavat tyttöjen ja naisten päähän ajatuksia, jotka saavat heidät arvioimaan seksuaalikäyttäytymistään ulkopuolisin silmin. En väitä, etteikö ihmisen olisi syytä pohtia toimintansa eettisyyttä ja merkitystä omalle hyvinvoinnilleen. Sen sijaan välillä on hyvä pysähtyä miettimään, mistä tietyt ajatusmallit kumpuavat. Miksi naista on oikeus sanoa lutkaksi ja syyllistää useista oletetuista seksikumppaneista? Entä jos nuorten päähän ei syötettäisi pinttyneitä käsityksiä siitä, millaista on olla mies tai nainen ja millainen seksuaalisuuden ilmentäminen on kullekin sukupuolelle ”normaalialta” tai sovelialta? Jos kulttuuriset narratiivit korostaisivat seksuaalisuuden monimuotoisuutta ilman arvolutuneisuutta, ihmiset saisivat vapaammin rakentaa seksuaalista toimijuuttaan itsensä näköiseksi ilman pelkoa häpäistyksi tulemisesta.

Lukuisat tutkimukset ovat vakuutelleet meille, etteivät naiset ole kovinkaan seksuaalisia olentoja ja naisten libido on heikko (Ryan & Jethá 2010, 52). Onko tästä kuitenkin tullut itseään toteuttava ennuste? Itsensä halukkaaksi kokevat naiset ovat voineet kautta historian tuntea painetta kätkeä seksuaaliset halunsa välttääkseen leimaantumisen epänormaaleiksi ja vääränlaisiksi. Seksiviettinsä avoimesti näyttäneet naiset onkin voitu tuomita moraaliksiksi ja patologisiksi poikkeuksiksi, mikä on auttanut ylläpitämään käsitystä naisten alhaisen libidon luonnollisuudesta. Myös sillä on merkitystä, miten seksuaalinen halukkuus ymmärretään. Miesten ja naisten seksuaalinen halu voi ilmetä eri tavoin, vaikkakin yksilökohtaiset erot voivat olla sukupuolieroja suurempia. Jos oletusarvona pidetään miehen seksuaalista halua, ei ole mikään ihme, jos naisia saatetaan pitää haluttomampina. Lisäksi kulttuuri antaa miehille luvan olla seksuaalisempia ja toisaalta myös pakottaa miehet siihen. Yhtä lailla kuin naisen voi olla vaikea näyttää korkeaa libidoaan, miehen voi olla vaikea myöntää libidonsa olevan alhainen.

Seuraavaksi arvioin tutkimukseni luotettavuutta. Valitsemani aineistonkeruumenetelmän kohdalla on syytä huomioida, että se on saattanut hankaloittaa vastausten saamista sellaisilta naisilta, jotka haluavat pitää seksuaalisesti aktiivisen elämäntapansa salassa tai kokevat häpeää asian takia. Lisäksi tutkimuskutsun jakaminen sosiaalisessa mediassa on rajannut kutsun tavoitettavuutta ja siten sitä, ketkä ovat edes voineet osallistua tutkimukseen. Tästä syystä tutkimustuloksista jää todennäköisesti uupumaan olennaisia kokemuksia aiheen ympäriltä. Toisaalta aineiston pienuuden takia en muutenkaan olisi voinut valitsemallani aineistonkeruumenetelmällä saada kaiken kattavaa analyysia tutkittavasta ilmiöstä. Sen sijaan tutkimukseni käsittelee naisten omia subjektiivisia kokemuksia sekä heidän rakentamiaan käsityksiä sosiaalisesta todellisuudesta. Tarkoitukseni oli selvittää naisten itse antamia merkityksiä

omalle seksuaaliselle toimijuudelleen, ei tuottaa yleistettävissä olevaa tietoa. Oma tietovarantoni ja tutkimukseni näkökulma ovat väistämättä vaikuttaneet siihen, mitä aiheita olen nostanut esiin ja miten olen niitä tulkinnut. Toisen tutkijan tekemänä samasta aineistosta voisi saada hyvinkin erilaisia tuloksia.

Tutkimusaiheeni arkaluontoisuudesta johtuen haastattelemi naiset ovat saattaneet suojella itseään säätelemällä sitä, mitä asioita he paljastavat itsestään, ajatuksistaan, kokemuksistaan ja asenteistaan. Näin ollen tutkimukseni luotettavuuteen vaikuttaa haastateltavien tekemät arviot siitä, mitkä heidän kertomuksistaan ovat olleet kerrontatilanteeseen nähden riittävän kiinnostavia tai merkityksellisiä olematta kuitenkaan liian arkaluontoisia, kiusallisia tai ahdistavia. Ihminen saattaa nimittäin muokata kertomustaan tai jättää keskeisiä asioita kerronnan ulkopuolelle, jotta voisi täyttää kerrottavuuden vaatimuksen. (Hänninen 2018, 192.) Pysin rakentamaan luottamusta ja osoittamaan avoimen suhtautumiseni tutkimusaiheeni kohtaan kertomalla haastattelun alussa seksuaalikasvatusopinnoistani ja yleisestä kiinnostuksestani seksuaalisuuteen liittyviin aiheisiin. Painotin myös, että haastateltavien tiedot pysyvät luottamuksellisina. Lisäksi pitkin haastattelua pyrin olemuksellani, reaktioillani ja kysymyksenasettelulla pysymään suhteellisen neutraalina ja ymmärtäväisenä osapuolena. Tiedostan kuitenkin, että tutkijan roolini, asemani entuudestaan tuntemattomana ihmisenä ja haastattelutilanteen epätavallisuus verrattuna arkipäiväisiin vuorovaikutustilanteisiin ovat voineet vaikuttaa asioiden kertomiseen ja kertomatta jättämiseen.

Uskon haastattelun olleen kiinnostava ja opettavainen kokemus itseni lisäksi myös haastateltaville, sillä osa heistä sanoi oppivansa itsestään ja menneisyydestään uusia asioita, kun he pohtivat ja reflektoivat kokemuksiaan ja ajattelumallejaan haastattelun aikana. Kun haastateltavat pyrkivät löytämään selityksiä tekemilleen valinnoille ja toimintatavoilleen, he kokivat oivalluksia muun muassa lapsuuden ja nuoruuden kokemuksistaan. Tämä oli palkitsevaa myös minulle tutkijana.

Seksuaaliseen toimijuuteen ja seksuaaliseen aktiivisuuteen perehtyminen ja aiheen tutkiminen herätti minussa monia kysymyksiä, joita on tutkittu vielä varsin vähän. Tutkimukseeni osallistuneet naiset ovat eläneet nuoruuttaan ja varhaisaikuisuuttaan 2000- ja 2010-luvuilla, mikä todennäköisesti vaikuttaa ainakin jonkin verran heidän kokemuksiinsa ja merkityksenantoihinsa. Olisikin mielenkiintoista kartoittaa ja vertailla, millaisia ajatuksia ja kokemuksia eri sukupolvien naisilla on useiden seksisuhteiden muodostamisesta. Miten esimerkiksi 1960–90-luvuilla nuoruuttaan eläneet naiset sanoittavat ja merkityksellistävät seksuaalista toimijuuttaan ja seksikumppaneidensa suurta lukumäärää, ja millaisia asenteita he ovat kohdanneet? Myös se olisi mielenkiintoinen tutkimusaihe, koskeeko seksuaalinen kaksoisstandardi ja moralisointi ensisijaisesti heterosuhteita ja yhdyntäseksiä, vai ulottuuko se myös muihin seksin harrastamisen muotoihin. Pohdin esimerkiksi sitä, ilmeneekö lutkaksi leimaamista naisten välisissä seksisuhteissa. Entä millä tavoin erilaisia seksitapoja ja siten seksikumppaneiden määrää arvotetaan? Esimerkiksi Armstrongin ja Hamiltonin (2014, 110) tutkimuksessa naiset eivät laskeneet suu- ja

käsiseksiä ”oikeaksi” seksiksi, eikä niiden harrastamista moralisoitu samoin kuin yhdyntää sisältäviä seksikokemuksia. Lisäksi olisi kiinnostavaa tutkia, koskeeko seksuaalinen kaksoisstandardi yksinomaan naisia, vai ulottuuko se myös sukupuolivähemmistöihin. Kohdistuuko esimerkiksi transnaisiin tuomitsevia ja rajoittavia asenteita samassa mittakaavassa kuin syntymässään tytöiksi määriteltyihin naisiin? Ylipäätään sukupuolivähemmistöjen seksuaalinen toimijuus olisi äärimmäisen hedelmällinen tutkimuskohde.

Vaikka tutkimukseni keskittyy useita seksikumppaneita omaavien naisten kokemuksiin ja ajatuksiin, seksikumppaneiden määrä ei määritä naisia tai kerro heistä ihmisinä. Uskon, että seksuaalihistoriastaan huolimatta monilla naisilla voi olla seksuaalisesta toimijuudestaan samankaltaisia kokemuksia kuin haastattelemillani naisilla. Nuoruuden epävarmuus, seksuaalinen kiinnostus, leimaantumisen pelko ja hyväksynnän hakeminen voivat koskea ketä tahansa seksikokemuksista riippumatta. Omaan seksuaalisuuteen tutustuminen on koko elämänmittainen matka, jonka aikana opimme tuntemaan paremmin itseämme ja löydämme itsestämme uusia puolia. Mitä enemmän ja monipuolisemmin seksuaalisuudesta on saatavilla tietoa ja mitä avoimemmin sitä ollaan valmiita vastaanottamaan, sitä paremmat mahdollisuudet yksilöillä on löytää oma nautintonsa, rajansa ja sopivat tavat toteuttaa seksuaalisuuttaan.

LÄHTEET

- Aaltonen, Tarja & Leimumäki, Anna (2010) Kokemus ja kerronnallisuus. Teoksessa Johanna Ruusuvoori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*, 119–152. Tampere: Vastapaino.
- Armstrong, Elizabeth & Hamilton, Laura (2014) “Good Girls”: Gender, Social Class, and Slut Discourse on Campus. *Social Psychology Quarterly* 77(2), 100–122.
- Baumeister, Roy & Twenge, Jean (2002) Cultural Suppression of Female Sexuality. *Review of General Psychology* 6(2), 166–203.
- Bay-Cheng, Laina (2015) The Agency Line: A Neoliberal Metric for Appraising Young Women’s Sexuality. *Sex roles* 73(7), 279–291.
- Bay-Cheng, Laina & Bruns, Anne & Maguin, Eugene (2018) Agents, Virgins, Sluts, and Losers: The Sexual Typecasting of Young Heterosexual Women. *Sex Roles* 79(11–12), 699–714.
- Cense, Marianne (2019) Rethinking sexual agency: proposing a multicomponent model based on young people’s life stories. *Sex Education* 19(3), 247–262.
- Farvid, Panteá & Braun, Virginia & Roney, Casey (2016) ‘No Girl Wants to Be Called a Slut!’: Women, Heterosexual Casual Sex and the Sexual Double Standard. *Journal of Gender Studies* 26(5), 544–560.
- Haataja, Marika (2011) *Fantasia naisesta ja miehestä – Sukupuoli ja seksuaalisuus populaarissa seksologiassa*. Pro gradu. Tampereen yliopisto.
- Heikkinen, Hannu (2018) Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*, 170–187. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2008) *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hyvärinen, Matti (2010) Haastattelukertomuksen analyysi. Teoksessa Johanna Ruusuvoori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*, 90–118. Tampere: Vastapaino.
- Hänninen, Vilma (2018) Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*, 188–208. Jyväskylä: PS-Kustannus.

- Iltalehti (2020) Netissä leviää uudenlainen seksiliike naisten keskuudessa – tästä on kyse. <https://www.iltalehti.fi/suhteet/a/19ef5972-8afb-43ce-bec9-ec0f84a46581>. Viitattu 16.4.2020.
- Junnila, Anna (2018) Neitsyt-huora –diskurssi ja vastarinta naisten seksuaalisen toimijuuden määrittäjinä. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.
- Kettrey, Heather (2016) What's Gender Got to Do With It? Sexual Double Standards and Power in Heterosexual College Hookups. *The Journal of Sex Research* 53(7), 754–765.
- Koivunen, Hannele (2005) *Madonna ja huora*. Helsinki: Otava.
- Lehtonen, Jukka (2015) Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus osana laaja-alaista seksuaalikasvatusta ja heteronormatiivisuuden purkamista. Katriina Bildjuschkin (toim.) *Seksuaalikasvatuksen tuki*. THL – Työpaperi 35/2015, 104–115.
- Merelä, Kaisa (2020) Historia. Webinaari Powerful Sexual Aware -kurssilla 9.9.2020.
- Pennanen, Tyyne (2021) Naisen seksuaalisuudesta puhutaan vihdoinkin naisten omilla ehdoilla, sanoo asiantuntija: ”Siinä painottuu naisen oikeus omaan nautintoon”. Anna. <https://anna.fi/hyvinto/sexielama/naisen-seksuaalisuus-mita-nainen-haluaa>. Viitattu 16.4.2020.
- Polkinghorne, Donald (1995) Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa J. Amos Hatch & Richard Wisniewski (toim.) *Life history and narrative*, 5–24. London: The Falmer Press.
- Poppi, Fabio (2020) Omnia Vincit Amor: Narratives of Sexual Promiscuity. *Sexuality & Culture* 24(3), 922–945.
- Reenkola, Elina (2017) *Lumoavan pelottava nainen: seksuaalisuuden herättämä kauhu*. Helsinki: Minerva.
- Ritamies, Marketta (2006) *Sinappikylvystä ehkäisytablettiin: Suomalaisen perhesuunnittelun historia*. Väestöliitto.
- Rudman, Laurie & Fetterolf, Janell & Sanchez, Diana (2012) What Motivates the Sexual Double Standard? More Support for Male Versus Female Control Theory. *Personality & Social Psychology Bulletin* 39(2), 250–263.
- Ryan, Christopher & Cacilda, Jethá (2010) *Sex at Dawn: the Prehistoric Origins of Modern Sexuality*. Harper.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) *KvaliMOTV – Narratiiviset tarkastelutavat*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_6_4.html. Viitattu 16.3.2021

Smith, Sarah (2012) Scripting Sexual Desire: Cultural Scenarios of Teen Girls' Sexual Desire in Popular Films, 2000–2009. *Sexuality & Culture*, 16(3), 321–341.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vrangalova, Zhana & Bukberg, Rachel & Rieger, Gerulf (2013) Birds of a feather? Not when it comes to sexual permissiveness. *Journal of Social and Personal Relationships* 31(1), 93–113.

Väestöliitto (2015) FINSEX Seksikumppaneiden määrä. https://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/perheiden-hyvinvointi/suomalaisten-seksuaalisuus-finse/finsex-seksikumppaneiden-maara/. Viitattu 17.11.2020.

WHO (2006) Defining sexual health: Report of a technical consultation on sexual health, 28–31 January 2002, Geneva. World Health Organization.

LIITTEET

LIITE 1: HAASTATTELUKUTSU

Teen kandidaatintutkielmaa Tampereen yliopiston yhteiskuntatutkimuksen tiedekunnassa. Tutkimukseni käsittelee naisia, joilla on ollut useita seksikumppaneita lyhyen ajan sisällä. Olen kiinnostunut selvittämään, millaisia kokemuksia ja näkemyksiä seksuaalisesti aktiivisilla naisilla on oman seksuaalisen identiteettinsä muotoutumisesta ja ilmaisemisesta. Lisäksi tarkastelen, millaisia asenteita yhteiskunnassamme kohdistuu naisiin, joiden seksikumppanit vaihtuvat tiheään.

Etsin haastateltaviksi täysi-ikäisiä naisia, jotka itse kokevat, että heidän seksikumppaniensa lukumäärä on keskimääräistä korkeampi. Sinulla on esimerkiksi voinut olla aiemmin vaihe, jossa sinulle on kertynyt lyhyen ajan sisään useampia seksipartnereita tai tämä voi olla myös nykyinen tilanteesi. Päällimmäisenä toiveena on, että haastatteluun osallistuvat ovat halukkaita jakamaan ajatuksiaan ja kokemuksiaan koskien omaa seksuaalista toimijuuttaan ja seksuaalista itseilmaisuaan.

Haastattelut toteutetaan joulukuun 2020 aikana Zoom-verkkosovelluksessa joko videokuvalla tai ilman. Aikaa haastatteluun kannattaa varata noin tunnin verran. Haastattelut ovat täysin luottamuksellisia, eikä niissä tulla kysymään yksilöiviä henkilötietoja. Haastattelut tallennetaan ja kirjataan tekstitiedostoksi. Aineisto jää vain omaan käyttööni, ja siitä tullaan poistamaan kaikki haastateltavan tunnistamisen mahdollistavat tiedot. Osallistumalla tutkimukseen annat luvan hyödyntää aineistoa myös pro gradu -tutkielmassani, minkä jälkeen aineisto tuhoetaan ([lue tietosuojailmoitus](#)).

Jos olet kiinnostunut tulemaan haastateltavaksi tai haluat kysyä asiasta lisää, voit ottaa minuun yhteyttä sähköpostilla susanna.kuokkanen@tuni.fi tai Instagramissa yksityisviestillä [@thesuski](#). Yhteydenotto ei velvoita sinua osallistumaan tutkimukseen, vaan sinulla on oikeus vetäytyä tutkimuksesta missä vaiheessa tahansa.

Ystävällisin terveisin,

Susanna Kuokkanen

susanna.kuokkanen@tuni.fi

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Kandidaatintutkielman ohjaajana toimii yliopisto-opettaja Anu Sirola, anu.sirola@tuni.fi

LIITE 2: HAASTATTELUKYSYMYKSET

Taustakysymys: Ikä

Kokemukset omasta seksuaalisuudesta ja seksuaalisesta toimijuudesta

1. Miten seksuaalisuuden toteuttaminen ja seksuaalinen aktiivisuus ovat näyttäneet elämäsi varrella nuoruudesta aikuisuuteen?
 - Oletko kokenut olevasi aina seksuaalisesti aktiivinen, onko se ollut vaiheittaista tai herännyt vasta myöhemmässä vaiheessa?
2. Miten suhtaudut seksuaalisuuteesi? Onko suhtautumisesi muuttunut ajan saatossa?
 - Oletko esimerkiksi kokenut ylpeyttä, iloa, häpeää, epävarmuutta tai hämmennystä?
3. Tuotko tietoisesti esille seksuaalisuuttasi? Jos tuot, niin miten?
 - Esim. somessa, pukeutumisella, keskusteluissa jne.

Yhteiskunnalliset asenteet naisten seksuaalisuutta kohtaan

4. Miten muut ovat suhtautuneet seksuaalisuuteesi ja seksuaalikäyttäytymiseesi?
 - Kuinka suhtautuminen on eronnut esimerkiksi tilanteen tai toisen osapuolen sukupuolen/iän mukaan?
 - Esim. perhe, ystävät, kumppanit, some
5. Millaisia oletuksia ja ajatuksia seksuaalisesti aktiivisia naisia kohtaan olet havainnut tai kohdannut ympäristössäsi ja kulttuurissamme?
 - Esim. lähipiirissäsi, mediassa, somessa
 - Ovatko ne olleet positiivisia tai negatiivisia?
 - Millaisia stereotypioita tunnistat?
 - Oletko havainnut asenteissa muutosta vuosien varrella?
 - Ovatko ne vaikuttaneet omiin käsityksiisi seksuaalisesti aktiivisista naisista? Jos ovat, niin miten?
6. Millaisissa tilanteissa tai millaisten ihmisten seurassa koet, että tulet parhaiten hyväksytyksi seksuaalisesti aktiivisena itsenäsi? Entä millaisissa ympäristöissä seksuaalisuuteesi mahdollisesti suhtaudutaan kielteisesti tai ainakin pelkät kielteisiä reaktioita?

Asenteiden vaikutus omaan toimintaan ja minäkäsitykseen

7. Miten yhteiskunnan ja lähipiirisi olettamukset ja asenteet ovat mahdollisesti vaikuttaneet omaan seksuaalikäyttäytymiseesi ja minäkuvaasi?
 - Oletko esimerkiksi yrittänyt peittää seksuaalisuuttasi?
 - Tai ovatko ne kannustaneet sinua toteuttamaan seksuaalisuuttasi sinulle sopivalla tavalla?
8. Oletko koskaan pistänyt vastaan yhteiskunnallisille olettamuksille naisten seksuaalisuutta koskien? Jos olet, niin miten?
 - Miten vastustaminen on näkynyt omassa (seksuaali)käyttäytymisessäsi?
9. Onko vielä jotain, mitä haluat sanoa tai kysyä?